

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОЕКТ USAID

«ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ»

ЛІЗИНГОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ

Червень 2018
Київ, Україна

ЛІЗИНГОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ

Червень 2018 р.

Автори:

Анна Краковська

Іван Вишневський

Наталія Педос

Цей звіт підготовлено за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). За зміст цього звіту несе виключну відповідальність Проект USAID «Трансформація фінансового сектору», який виконується компанією DAI Global LLC. Висловлені в цьому звіті погляди не обов'язково збігаються із поглядами USAID чи Уряду США.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	4
РЕЗЮМЕ	5
РОЗДІЛ 1: ВСТУП	7
Передумови.....	7
Лізинг в Україні	9
Коротка історія лізингу в Україні.....	9
Існуючі гравці на ринку.....	10
Авансові лізингові платежі.....	13
Продукти, клієнти та сектори.....	14
Українське об'єднання лізингодавців.....	15
Лізинг у Світі.....	15
РОЗДІЛ 2: ФАКТОРИ, ЩО СТРИМУЮТЬ РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВОЇ ГАЛУЗІ	18
Проблеми фінансування.....	18
Використання лізингу в різних галузях економіки.....	19
Криза та корупція	19
Сприйняття лізингового ринку.....	20
Фіскальні та законодавчі питання	21
Автомобілі з іноземною реєстрацією та загроза лізингу автомобілів.....	21
РОЗДІЛ 3: ТЕНДЕНЦІЇ, ІННОВАЦІЇ ТА РІШЕННЯ ДЛЯ ЛІЗИНГОВОЇ ГАЛУЗІ	22
Еволюція лізингу	22
Вендорне фінансування та українські лізингові компанії.....	22
Різноманітність схем роботи.....	22
Вендорний лізинг та правило «Знай свого клієнта».....	23
Донорська підтримка.....	24
Повноваження з питань кредитування для розвитку (DCA).....	24
Можливості в існуючих секторах економіки та нові виклики.....	25
Малі та середні підприємства.....	25
Обладнання для будівництва доріг.....	25
Медичне обладнання.....	26
Автобуси та пасажирський транспорт.....	27
Сільське господарство.....	27
Легковий та вантажний транспорт	28
Нерухомість	29
Інноваційні рішення: ІТ, освітлювальне обладнання тощо	29
РОЗДІЛ 4: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	30
БІБЛІОГРАФІЯ	32
ДОДАТОК А: ЗБІРКА ІНТЕРВ'Ю.....	34

СКОРОЧЕННЯ

APR	Річна процентна ставка
DAI	Компанія «Development Alternatives Inc.»
DCA	Повноваження з питань кредитування для розвитку
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЕК	Європейська комісія
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ЄС	Європейський Союз
Нацкомфінпослуг	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України
FST	Проект USAID «Трансформація фінансового сектору»
ВВП	Валовий внутрішній продукт
КМУ	Кабінет Міністрів України
МФК	Міжнародна фінансова корпорація
МФУ	Міжнародна фінансова установа
МВФ	Міжнародний валютний фонд
LEASEEUROPE	Федерація європейських асоціацій лізингових компаній
НФУ	небанківська фінансова установа
НБУ	Національний банк України
НКЦПФР	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
NBV	обсяг нового бізнесу
NPL	непрацюючі кредити
МСП	малі та середні підприємства
грн	Українська гривня
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку
дол. США	долар США
УОЛ	Українське об'єднання лізингодавців
ПДВ	податок на додану вартість

РЕЗЮМЕ

Економічна нестабільність минулих років вплинула не лише на темпи розвитку України, але й на лізингову галузь в тому числі.

Ринок лізингу повільно відновлюється після різкого зменшення кількості лізингових угод на 42% у 2015 році. На початку 2017 року кількість нових укладених договорів збільшилася в 2,2 рази, а обсяг усіх договорів сягнув 12,8 млрд грн станом на 1 січня 2018 року.

Проте ще зарано говорити про відновлення ринку. Чисельність поточних договорів є набагато нижчою за попередні показники. На початку 2018 року кількість лізингових договорів становила 50% від рівня 2013 року, тоді як загальна вартість цих договорів зменшилася втричі. Аналогічна ситуація з обсягом нового бізнесу: у 2013 році укладено 11 тисяч договорів на суму 3,947 млрд дол. США порівняно з 7 752 договорами на суму 462 млн дол. США в 2017 році:

- Переважна більшість лізингоотримувачів (90%) є юридичними особами. Приблизно 70% активних клієнтів лізингу – це МСП.
- Лізингові угоди укладаються в гривнях без прив'язки або з прив'язкою до долара чи євро. Процентні ставки за лізинговими угодами в гривні становлять 25-30%, а у лізингових угодах, які мають прив'язку до долара, процентна ставка в середньому становить 10-12%, за винятком спеціальних пропозицій за дилерськими програмами.
- Що стосується тривалості лізингових угод, то для більшості з них строк дії становить від 2-х до 5-ти років (55,4% від загальної суми контрактів). Деякі державні компанії укладають договори лізингу строком на 10 років, але таких випадків – незначна кількість (2,7% від загальної суми).

В Україні для ведення лізингових операцій небанківські фінансові установи зобов'язані отримати ліцензію Нацкомфінпослуг, тоді як банки мають право здійснювати фінансовий лізинг на підставі банківської ліцензії Національного банку України. Переважна більшість операцій на ринку лізингу це фінансовий лізинг. В той же час, для надання послуг з оперативного лізингу ліцензія не потрібна, і така діяльність не регулюється. Оперативний лізинг сконцентрований, в основному, в автомобільному секторі.

Станом на початок 2018 року 551 установа мала право на надання послуг з фінансового лізингу (зокрема 280 фінансових компаній, 88 банків та 183 юридичні особи, які не є фінансовими установами). Більшість фінансових компаній зареєстровані в Державному реєстрі фінансових установ, який веде Нацкомфінпослуг, для здійснення факторингових та лізингових операцій, проте насправді вони не займаються лізинговою діяльністю.

За даними Українського об'єднання лізингодавців (УОЛ), станом на грудень 2017 року було близько 40 активних лізингових компаній, та лише деякі з них укладали нові договори. Близько 70% нового бізнесу лізингового ринку в Україні формують 16 членів УОЛ.

У середньому, авансовий платіж коливається в діапазоні від 20% до 40%, і спостерігається тенденція поступового зменшення необхідної суми.

Характеризуючи ринок лізингу в Україні за предметами лізингу, 61% становлять транспортні засоби (легкові та вантажні автомобілі), 19% – сільськогосподарська техніка (50% трактори, 25% зернозбиральні комбайни і 25% оброблювальна техніка) та 19% – інші види техніки, як-от у сфері будівництва, промислового устаткування та нерухомості.

Основними стримуючими факторами розвитку лізингової галузі в Україні є:

- Недостатня обізнаність компаній, МСП, представників влади та громадськості щодо переваг лізингу для фінансування розширення бізнесу.
- Відсутність сприятливої юридичної та податкової бази для лізингу.
- Брак внутрішнього та іноземного капіталу для лізингових компаній і відсутність програм, спрямованих на лізинг для МСП.
- Недостатня інституційна спроможність асоціації, яка б мала потужніше представляти та захищати інтереси учасників і забезпечувати юридичну, нормативну, інформаційну, рекламну, професійну підготовку.
- Відокремленість лізингової галузі від міжнародних тенденцій та напрацювань.

Згідно із звітом про стан розвитку лізингу в Світі, підготовленим компанією White Clarke Group, лізингова галузь останнім часом значно розширилася. Обсяг нового бізнесу (NBV) збільшився на 9,40 % з 1 005,30 млрд дол. США у 2015 році до 1 099,77 млрд дол. США у 2016 році. Лізинг є дуже важливим джерелом фінансування для багатьох компаній у всьому світі. Лізинг є особливо важливим для МСП. За даними Європейської комісії, він є важливим джерелом фінансування для 48% МСП у ЄС. У 2015 році учасники Leaseurope допомогли європейським підприємствам інвестувати в активи на суму понад 315 млрд євро, збільшивши загальний портфель угод до 755 млрд євро. Лізинг – це варіант фінансування, який використовують частіше, ніж традиційний банківський кредит.

Згадані вище іноземні приклади демонструють, що лізинг - привабливий та ефективний спосіб фінансових інвестицій у виробничі фонди. Україна може скористатися таким інструментом фінансування аби стимулювати економічне зростання та розвиток МСП.

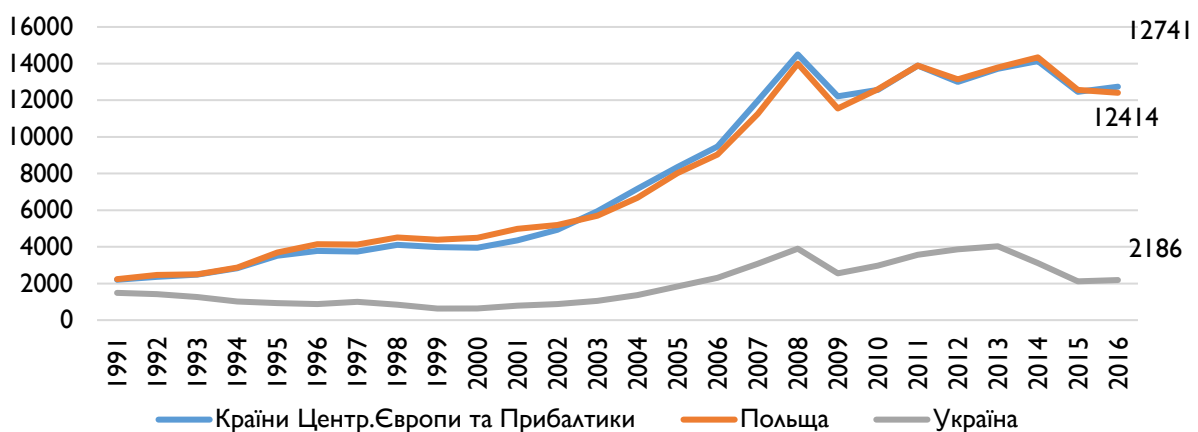
РОЗДІЛ 1: ВСТУП

Розвиток ринку лізингу для покращення фінансування МСП є пріоритетним напрямом Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» (Проект FST). У лютому–квітні 2018 року Проектом FST здійснено аналіз лізингової галузі в Україні. Проведено численні зустрічі з представниками Верховної Ради, Нацкомфінпослуг, лізингових компаній (як державних, так і приватних), МСП та лізингової асоціації. Основна мета оцінювання полягає в аналізі ринку лізингу в Україні для більш повного розуміння обмежень та можливостей щодо подальшого розвитку.

Передумови

Наразі Україна відновлюється після економічно-фінансової кризи. Сукупне зниження ВВП у 2014-15 роках становило 16,5 %. У 2016 році український показник ВВП на душу населення був найнижчим у Європі – 2 186 дол. США.

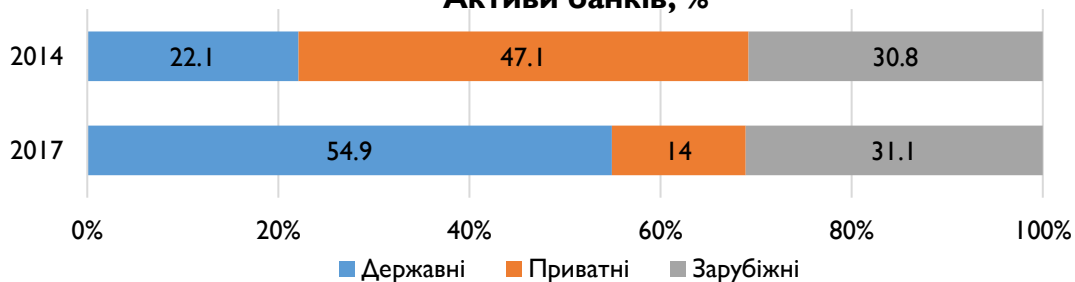
ВВП на душу населення, дол. США

Джерело – Світовий банк¹

Недоліки банківської системи, у тому числі недостатній рівень нагляду, інсайдерське кредитування та кредитування пов'язаних осіб, а також відверте шахрайство, призвели до закриття більш ніж половини з раніше існуючих 180 банків. У грудні 2016 року найбільший банк у країні (ПриватБанк) націоналізували. Це обійшлося платникам податків у 6 мільярдів доларів США; портфель проблемних кредитів цього банку становив понад 80 % загальних активів.

Активи банків, %

Джерело: Національний банк України²

¹ <https://data.worldbank.org/?locations=UA-PL>

² https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

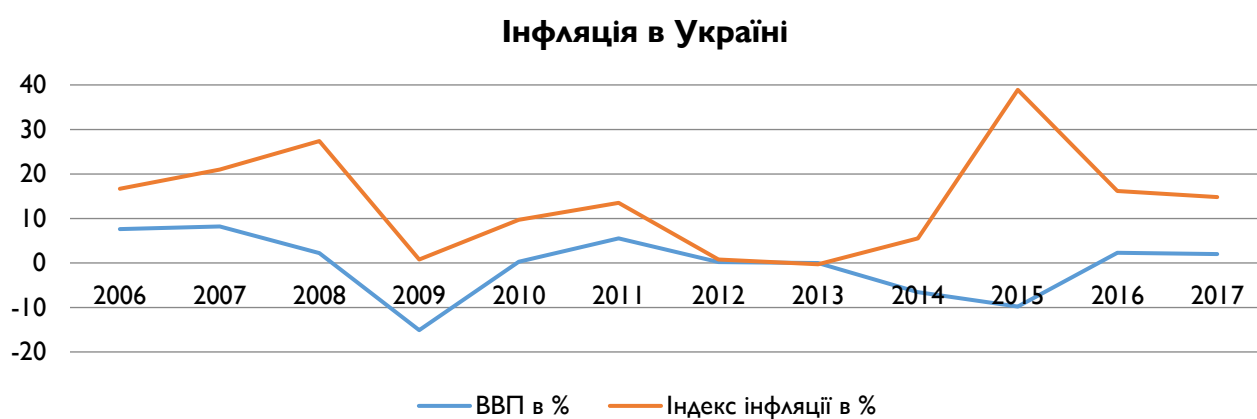
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) виплатив понад 85 млрд грн (станом на час виплати - 2,8 млрд євро) відшкодування за гарантованими вкладами фізичним особам, які мали рахунки в ліквідованих банках.³

Економічно-фінансова криза мала серйозні наслідки для лізингової галузі. За даними Українського об'єднання лізингодавців (УОЛ), у 2015 році ця галузь скоротилася на 42%. Чимало компаній зазнали серйозних збитків, і багато хто вирішив залишити український ринок.

2016 рік – це перший позитивний рік після кризи. У IV кварталі 2016 році зростання становило 1,9% ВВП. У 2017 році зростання ВВП становило близько 2,3%, а за більшістю міжнародних прогнозів упродовж 2018 року очікується зростання на 2-3%. Така ситуація є результатом реформ, розпочатих відразу після Євромайдану, та реалізації програми відновлення, впровадженої під тиском західних донорів, зокрема Міжнародного валютного фонду (МВФ) та ЄС. Більше того – за останні три роки Україна отримала вигоду від сприятливої ситуації на світових товарних ринках та зниження ціни на нафту й енергоресурси. Україна також збрала рекордний урожай зернових культур та здійснила найбільший експорт продовольчого зерна за свою історію. Значна частина заслуги в економічному відродженні належить Національному банку України, який запровадив надійну монетарну політику, стабілізував гривню та очистив банківську систему.

Професор Лешек Бальцерович, радник Президента України Петра Порошенка, колишній віце-прем'єр-міністр Польщі та колишній голова Національного банку Польщі, зазначає, що «Україна уникла фіскальної катастрофи. Бюджетний дефіцит у 2014 році становив 10%, а зараз йдеться про близько 3%, і це в умовах одночасного збільшення військових витрат на приведення української армії до належного стану».

У банківському секторі голова НБУ п. В. Гонтарева застосувала жорстку монетарну політику, аби приборкати інфляцію. Вона також скоротила штат працівників Національного банку на дві третини і почала очищати банківську систему шляхом закриття банків та встановлення нових вимог до капіталу. У майже гіперінфляційній ситуації НБУ знизив інфляцію до близько 10% та стабілізував гривню на рівні приблизно 25 грн за 1 дол. США⁴.

Джерело – Світовий банк ⁵

³ Костянтин Ворушилін, директор-розпорядник ФГВФО. (12 квітня 2017 року, інтерв'ю для видання *Emerging Europe*) <https://emerging-europe.com/intelligence/ukraines-banking-sector-reconstruction-brings-asset-sales-and-opportunities-in-equal-measure>

⁴ <http://emerging-europe.com/interviews/ukraine-can-learn-from-polands-economic-history>

⁵ <https://data.worldbank.org/country/ukraine>

Разом з тим, є низка негативних факторів: багато українців перебуває на межі або за межею бідності; еміграція українських працівників сягає історичного максимуму; корупція досі носить масовий характер; дуже мало або зовсім немає прямих іноземних інвестицій.

Найвищими пріоритетами є судова реформа (зокрема створення антикорупційного суду), земельна реформа, приватизація та реформа фінансового сектору.

Найголовніші чинники для залучення інвестицій в Україну

Джерело: Американська торговельна палата в Україні ⁶

ЛІЗИНГ В УКРАЇНІ

КОРОТКА ІСТОРІЯ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

Наприкінці 90-х років Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Світовий банк та USAID надали технічну допомогу для розвитку ринку лізингу. Акцент було зроблено на аграрному секторі України.

До 1997 року слова «лізинг» офіційно не існувало в Україні. У 1997 році було прийнято Закон «Про лізинг», а у 2003 році його було змінено на Закон «Про фінансовий лізинг». Ринок лізингу розвивався повільно, і у 2000 році загальна частка лізингових активів у ВВП становила 1% (найнижчий показник у Європі). За даними Держкомстату, за період 1994–2003 року в Україні було зареєстровано понад 60 лізингових компаній. Більшість лізингових компаній, пов'язаних з банками, було створено здебільшого для оптимізації процесів управління майном, вилученим в неплатоспроможних позичальників. У 1997 році Кабінет Міністрів України створив спеціальний лізинговий фонд, який пізніше трансформували в лізингову компанію «Украгролізинг», 100% акцій якої належать державі (досі діє на ринку). Ця компанія отримувала річні бюджетні асигнування (100–150 млн грн) на підтримку фінансування вітчизняної сільськогосподарської техніки. Сільськогосподарський та транспортний сектори підтримували ще дві державні лізингові компанії «Украгромашінвест» та «Укртранслізинг».

⁶ http://www.chamber.ua/Content/Documents/1664990613ACC_CountryProfile2018_ENG.pdf

Присутність на ринку цих компаній негативно вплинула на конкуренцію та ціноутворення. Їхня діяльність була спрямована на підтримку виробників обладнання та механізмів, а не на діяльності для досягнення статусу успішних лізингових компаній. Незадовільна практика платежів та невиконання зобов'язань лізингоодержувачами цих компаній значним чином вплинули на майбутню платіжну дисципліну лізингових клієнтів (наприклад, компанія «Украгролізинг» недоотримала більше 4% лізингових платежів від своїх клієнтів).⁷

Значне зростання обсягу лізингу відбувалося наприкінці 1990-х – початку 2000-х років, і до 2006 року було вже 65 лізингових компаній з портфелями на суму 3,6 млрд грн. Як і для інших частин фінансового сектору, фінансова криза 2008–2009-х років спричинила серйозні проблеми для лізингу⁸. Незважаючи на певне відновлення 2010 та 2011 років, внутрішній конфлікт в Україні 2013–2014 років та девальвація гривні фактично зупинили розвиток ринку лізингу. Лізингові портфелі скоротились у 2,5 рази в гривневому еквіваленті, або в 10 разів у доларовому: з 67,8 млрд грн або 8,487 млрд дол. США (станом на 31 грудня 2013 року) до 22,8 млрд грн або 0,8 млрд дол. США (31 грудня 2017 року), також лізингові компанії мали реструктурувати чимало лізингових платежів.

З погляду створення нового бізнесу панувало аналогічне становище – у 2013 році укладено 11 000 договорів на суму 31 553 млн грн (3 947 млн дол. США) порівняно з 7 752 договорами на суму 12 968 млн грн (462 млн дол. США) 2017 року.

З 2013 року, як зазначає УОЛ, чимало лізингових компаній пішли з ринку, а ті, що залишаються, переважно є компаніями, пов'язаними з приватними банками або дочірніми компаніями іноземних лізингових компаній. Серед компаній, які вирішили піти, було чимало міжнародних гравців: ING Lease, SG Equipment Leasing, UniCredit Leasing, Українська лізингова компанія (BNP Paribas Leasing Solutions).

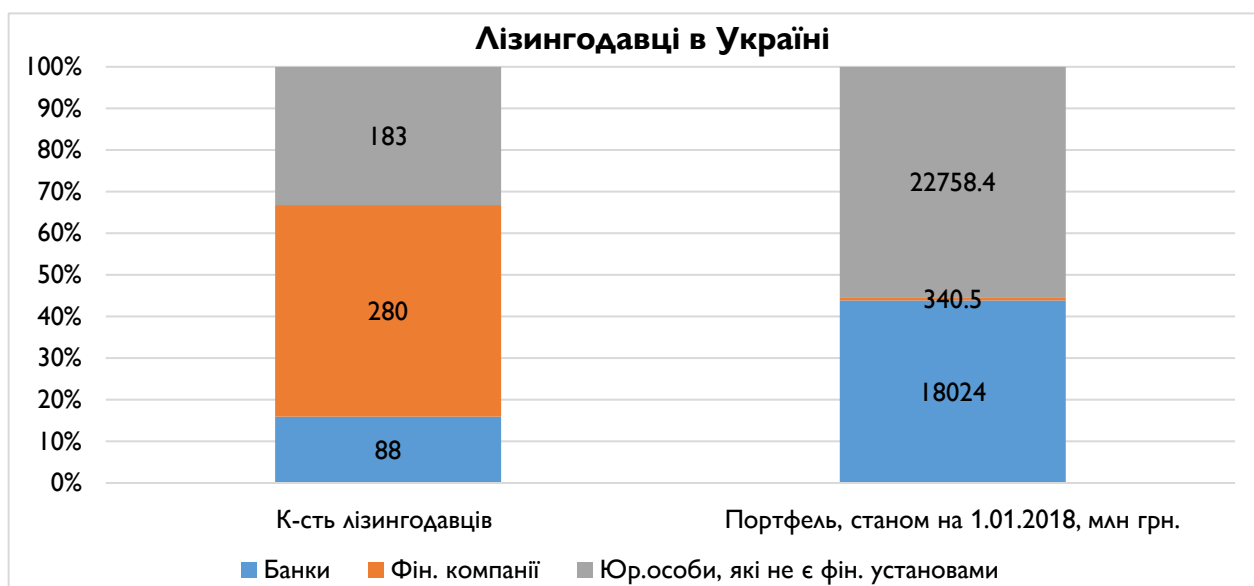
ІСНУЮЧІ ГРАВЦІ НА РИНКУ

Послуги фінансового лізингу можуть надавати банки та інші небанківські установи, внесені до відповідного реєстру, який веде Нацкомфінпослуг. Лізингова діяльність банків здійснюється на підставі ліцензії Національного банку України. До 2017 року не було ліцензійних вимог для небанківських установ, що надають послуги фінансового лізингу в Україні. 6 грудня 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив нові ліцензійні вимоги, відповідно до яких лізингодавці зобов'язані отримувати ліцензію на надання послуг з фінансового лізингу. Варто зазначити, що оперативний лізинг не підпадає під ліцензування.

За словами члена Нацкомфінпослуг п. О. Залетова, отримання ліцензії на надання послуг з фінансового лізингу для небанківської фінансової компанії не є надто складним процесом. Це займає близько 10 робочих днів, а вартість ліцензії становить менше 100 дол. США. Втім, отримання ліцензії не гарантує лізингоодержувачу, що компанія законна, авторитетна або надійна.

⁷ «Розвиток небанківських фінансових установ в Україні: Стратегія реформування політики та плану дій», публікації Світового банку, 2006

⁸ Аналіз фінансового посередництва. Оцінювання небанківських фінансових установ в Україні. 25 квітня 2017 року, компанія DAI Global LLC. Номер договору виконавця за проектом USAID: AID-121-BC-17-0000

Джерело: Дані НБУ та Нацкомфінпослуг

Станом на початок 2018 року 551 установа мала право на надання послуг з фінансового лізингу (зокрема 280 фінансових компаній, 88 банків та 183 юридичні особи, що не є фінансовими установами).⁹

Незважаючи на те, що у реєстрі Нацкомфінпослуг зареєстровано велику кількість фінансових установ з правом ведення факторингової та лізингової діяльності, насправді лізингову діяльність вони взагалі не провадять.

Квартальні звіти Нацкомфінпослуг не демонструють чіткої картини ринку в силу застарілих звітних форм для обробки даних. Також, практично неможливо відмежувати компанії, які зареєстровані для надання послуг, але фактично не провадять діяльність, і ті, що є активними лізингодавцями. Член Нацкомфінпослуг Олександр Залетов бачить необхідність у розробці нових стандартів звітності, аби зробити статистику Нацкомфінпослуг більш структурованою та прозорою. Він також висловив думку про те, що статистика Leaseurope може слугувати зразком.

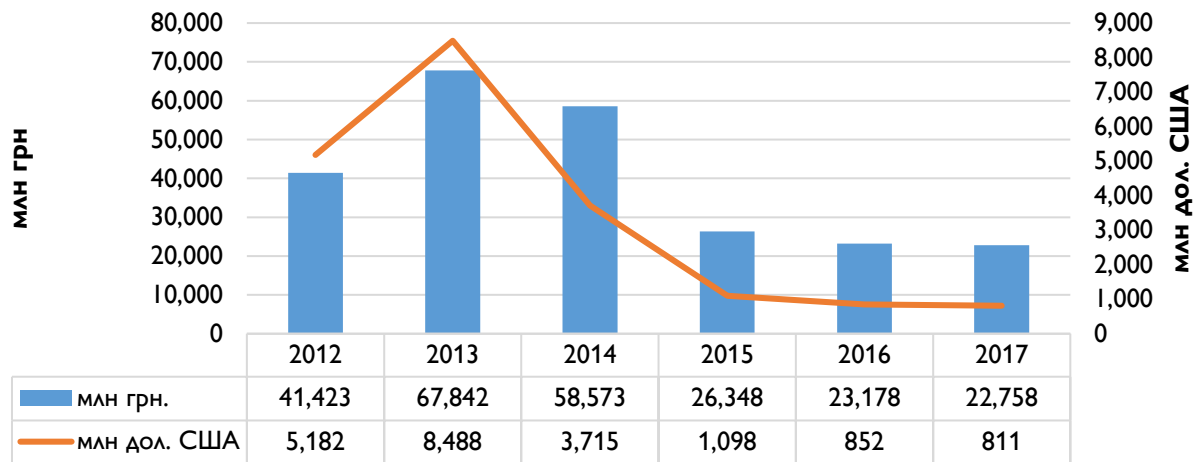
За даними Українського об'єднання лізингодавців (УОЛ), 16 членів УОЛ формують близько 70% українського ринку.

Станом на 1 січня 2018 року сума діючих договорів фінансового лізингу всіх типів становила 41 122,92 млн грн (1 465,2 млн дол. США).¹⁰

⁹ <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finsanovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html>

¹⁰ У подальшому використовувалися надані FST дані, оскільки Національний банк України не опублікував інформацію про структуру лізингового портфеля банків.

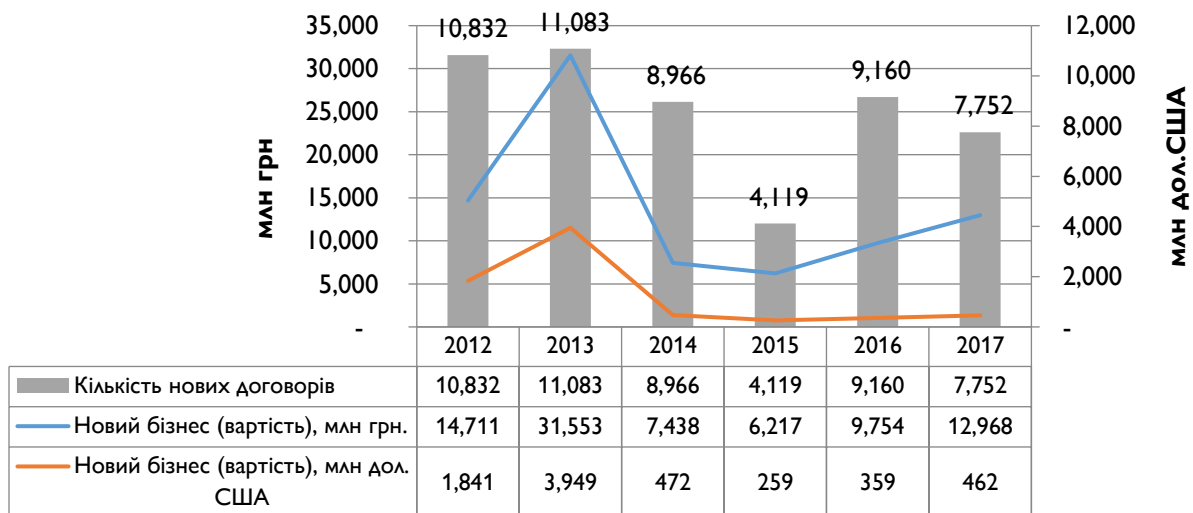
Портфель лізингових договорів лізингодавців небанківської сфери

Джерело: Нацкомфінпослуг ¹¹

Як зазначалося, 2016 рік став першим позитивним роком в Україні після кризи. Ринок лізингу також відновлюється. Згідно статистичних даних Нацкомфінпослуг, кількість нових договорів лізингодавців у небанківському секторі у 2016 році зросла до 9 160 (+ 122%), перш ніж знизитись у 2017 році до 7 752. Вартість нових угод збільшувалася 2 роки поспіль: на 57% у 2016 році до 9 751 млн грн та на +33% у 2017 році до 12 968 млн грн. Загалом 22,8 тис. контрактів на загальну суму 22,7 млрд грн. Утім, для порівняння, – кількість чинних договорів у 2013 році становила 25 050, а у 2014 – 27 348. Більш того, сума діючих у 2017 році договорів не досягла загальної суми в 67 млрд грн 2013 року або навіть суми 26 млрд грн 2015 року.

Новий бізнес

Джерело: Нацкомфінпослуг ¹²

¹¹<https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finsovyykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html>

Курс обміну – дол. США/гривня (станом на 30 грудня) 2012–7,99; 2013–7,99; 2014–15,77; 2015–24,00; 2016–27,19; 2017 – 28,07

¹² http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1038/ та

https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_3%D0%BA%D0%B2_2017.pdf

Лізингове фінансування порівняно з банківським кредитом

Лізингодавець є власником предмета лізингу протягом усього строку дії договору лізингу. Право власності робить лізинг діяльністю з низьким рівнем ризику порівняно з іншими фінансовими продуктами. У випадку традиційного кредиту, після тривалого та детального оцінювання ризику, вимагатиметься забезпечення чи особисті гарантії. У деяких випадках практика оцінювання банківських кредитів не дозволяє здійснювати фінансування потенційного позичальника, через це для деяких компаній та МСП лізинг стає не лише найкращим, а і єдиним варіантом.

Ставки за прострочення в лізингу значно нижчі, ніж у разі банківських кредитів. Зазвичай, майно лізингової компанії (обладнання, технології) має ключове значення для основного бізнесу клієнта. І саме тому лізингові платежі є пріоритетом для лізингоодержувача. Досвід також показує, що чимало «дефолтних» договорів лізингу можуть бути поновлені, не вдаючись до процесу вилучення активу. З другого боку, сам факт власності на майно робить процес повернення для лізингодавця порівняно швидким та простим. Лізингодавець може потім повторно передати майно у лізинг або продати. Якщо сума авансового платежу, яку сплачує лізингоодержувач, є вагомою, лізингодавець зазвичай більш захищений, оскільки лізингоотримувач не зацікавлений у втраті сплачених ним коштів.

АВАНСОВІ ЛІЗИНГОВІ ПЛАТЕЖІ

На ринках, де оцінювання ризиків не є простим та зрозумілим, авансові платежі відіграють важливу роль у зниженні ризику. Станом на час проведення дослідження «ОТП Лізинг» зобов'язує своїх клієнтів, задіяних у сільському господарстві, здійснювати авансовий платіж в середньому розміром 20-25%. У 2015 році ця ставка становила в середньому 40% через збільшення усвідомлення ризику. В автомобільному бізнесі AVIS-Україна вимагає від своїх клієнтів авансовий платіж розміром у середньому 15-20%.¹³

Історія успіху: Авансовий платіж як ключовий фактор вдалої угоди

У фінансовому секторі Польщі у 1997 році функціонувало понад 300 лізингових компаній. Жодна з цих компаній не пропонувала лізинг сільськогосподарської техніки, оскільки всі вони вважали, що діяльність у сільськогосподарському секторі надто ризикована. Близько 60% господарств займали площі до 5 га, та було багато господарств, які спочатку були радгоспами (державними господарствами), які працювали на продуктивних землях площею понад 1 тис. га. Коли компанія De Lage Landen Leasing Polska (DLL POLSKA) вийшла на ринок лізингу в другому кварталі 1997 року, фінансовий лізинг вперше став доступним для польських фермерів. Новий президент DLL POLSKA приніс в Польщу 15 років досвіду надання сільськогосподарської техніки в лізинг, зокрема глибокі знання у сфері оцінювання кредитних ризиків. Утім, було складно вирішити, яку саме структуру угоди варто застосувати. DLL POLSKA прийняла рішення запустити лізингову кампанію для зернозбиральних комбайнів із щорічними платежами та авансовим платежем розміром 25%, що перевищувало вартість оренди обладнання для збирання врожаю. Така висока сума була встановлена для того, щоб уникнути ситуації, за якої клієнт може використати комбайн лише в перший сезон, а потім не буде платити щорічних лізингових платежів. Це рішення було правильним, і протягом кількох років DLL POLSKA була монополістом на ринку лізингу сільськогосподарського обладнання, поки інші компанії, які дізналися про рентабельність цього сектору, не почали фінансувати сільське господарство. Наразі майже всі лізингові компанії в Польщі фінансують сільськогосподарський сектор.

¹³ Інформацію про авансовий платіж зібрано під час опитування лізингових компаній.

Сума авансового лізингового платежу – це свого роду барометр економічної ситуації. Чим нижче сума авансового платежу, то більший ризик лізингодавець готовий взяти на себе. Лізингодавці почуваються більш захищеними, коли економічна ситуація є стабільнішою, а стандарти оплати – вищими. Окрім цього, лізингові компанії значно більше конкурують між собою.

ПРОДУКТИ, КЛІЄНТИ ТА СЕКТОРИ

На українському ринку лізингу домінує фінансовий лізинг. Це цілком характерно на початковому етапі розвитку ринку лізингу, оскільки клієнти здебільшого зацікавлені в отриманні предмета лізингу у власність наприкінці дії договору лізингу. Оперативний лізинг не підлягає спеціальному регулюванню, спеціалізованої звітної інформації щодо нього також немає, тому важко визначити обсяг послуг з оперативного лізингу. Проте оперативний лізинг в Україні є і пропонується здебільшого корпоративним клієнтам для задоволення потреб у володінні легковими автомобілями.

Переважає більшість лізингоотримувачів – це юридичні особи (90%), і лише 10% – це фізичні особи. Приблизно 70% активних клієнтів лізингу – це МСП. Лізингові угоди укладають у гривнях без прив'язки або з прив'язкою до курсу долара США/євро.

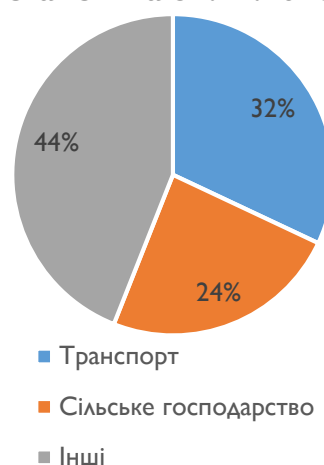
Процентні ставки у гривнях за лізинговими угодами становлять 25–30%, а з прив'язкою до курсу долара США в середньому становлять 10–12%. З точки зору строку дії лізингових договорів, більшість з них укладаються на період від 2-х до 5-ти років. Деякі державні компанії мають у своєму портфелі лізингові угоди зі строком дії 10 років.

У середньому авансовий платіж становить від 20 до 40%, з тенденцією до поступового зниження суми, яка вимагається при підписанні угоди. Зазвичай лізинг недоступний для компаній, які не можуть надати фінансову звітність за три роки. Середня сума договору становить від 500 тис. до 1 млн грн. Також варто зазначити, що найбільші лізингові компанії не зацікавлені в фінансуванні малих угод.

Станом на кінець 2017 року найбільшими лізингоотримувачами, були представники транспортної галузі та сільського господарства, обсяг діючих договорів з якими склав 7,22 млрд грн та 5,50 млрд грн відповідно. За договорами на суму близько 10 млрд грн. профінансовано інші галузі (будівництво, промислове обладнання, будівлі).

Лізингодавці найбільше зацікавлені в лізингу високоліквідного обладнання, яке можна легко повернути та перепродати. Яскравим прикладом цього є автомобілі. У портфелях більшості лізингових компаній автомобілі зазвичай є домінуючим предметом фінансового лізингу. Лізинг легкових автомобілів, безумовно, є найбільш розвинутою частиною українського ринку лізингу. Деякі більші за розміром компанії працюють з «угодами щодо надання повного спектру послуг», за якими лізингодавець керує автомобільним парком компанії. Досвід міжнародних компаній у забезпеченні цього типу лізингу

Структура лізингового портфелю України в розрізі галузей економіки, станом на 31.12.2017

Джерело: Нацкомфінпослуг¹⁴

¹⁴ https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_3%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf та https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf

(AVIS-Україна або ALD Automotive) успішно переймається іншими компаніями, як-от «УЛФ Фінанс» або «ОТП Лізинг». Кількість наданих у лізинг автомобілів у 2016 році становила 6 тис. одиниць, що на 70% більше порівняно з 2015 роком. За даними УОЛ, у 2017 році загальна кількість наданих у лізинг автомобілів становила 5 871. Лідерами стали компанії «ОТП Лізинг» (1 615 автомобілів), «УЛФ Фінанс» (1 249) та «Порше Лізинг Україна» (1 117)¹⁵.

Другим найбільш розвиненим сектором лізингу є сільське господарство. У 2016 році надано в лізинг 650 одиниць сільськогосподарської техніки. Беззаперечним лідером у цій сфері є компанія «ОТП Лізинг», яка передала у лізинг 450 одиниць техніки.¹⁶ У 2017 році «ОТП Лізинг» збільшила кількість лізингових договорів до 701 одиниці на суму 50 млн дол. США. «ОТП Лізинг» профінансувала 80% одиниць техніки, які фінансувала УОЛ (у загальному обсязі всі його члени профінансували 880 одиниць).¹⁷ З-поміж 315 переданих у лізинг тракторів у 2017 році найпопулярнішими були «Білорус» (89), «Case» (75), «New Holland» (55), «John Deere» (38) і «Fendt and Massey Ferguson» (34). Передано в лізинг 95 зернозбиральних комбайнів; 31 – марки «New Holland», 27 – «Case», 17 – «John Deere» і 11 – «Class».¹⁸

Український клуб аграрного бізнесу (УКАБ) в інформації про структуру наданих в лізинг активів у сільськогосподарському секторі зазначає, що у 2017 році основною технікою, щодо якої укладали договори лізингу, були трактори (50%), комбайни (25%) та обладнання для культивування (25%).¹⁹

УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЛІЗИНГОДАВЦІВ

Асоціацію «Українське об'єднання лізингодавців» (УОЛ) створено у 2005 році. Це добровільне некомерційне об'єднання професійних лізингових компаній, що становить собою єдину в Україні лізингову асоціацію. УОЛ є членом Федерації європейських асоціацій лізингових компаній LEASEUROPE, яка об'єднує 46 національних асоціацій з 34 країн та представляє інтереси близько 1 500 лізингових компаній (92% європейського лізингового ринку). Члени УОЛ беруть участь у робочих групах LEASEUROPE з питань, що стосуються країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ).

На сучасному етапі розвитку лізингу УОЛ має відіграти потенційно важливу роль та може стати своєрідним голосом лізингової галузі перед Верховною Радою, Урядом та іншими органами виконавчої влади для відстоювання інтересів галузі. Асоціація може надавати важливі послуги учасникам (наприклад, навчальні курси, статистичні дані та інформацію на веб-сайті, обмін досвідом та конференції, новини правового та регуляторного поля). Наприклад, Польська лізингова асоціація отримує від своїх учасників лізингові дані відповідно до шаблонів LeaseEurope та щоквартально оприлюднює ці дані під час прес-конференцій. Дані вважають офіційними, використовують та цитують у всіх дослідженнях, бізнес-звітах, газетних повідомленнях тощо. В Україні дані, які оприлюднює Нацкомфінпослуг, здебільшого вважають недостатніми, УОЛ має можливість привернути увагу до цієї галузі, оприлюднюючи результати своїх учасників для громадськості та бізнес-спільноти.

ЛІЗИНГ У СВІТІ

Відповідно до Звіту про стан розвитку лізингу в Світі, підготовленого компанією White Clarke Group, лізингова галузь значно розширилася та втілила нові та інноваційні способи фінансування обладнання

¹⁵ http://www.uol.com.ua/press/leasnews/item_1110/

¹⁶ http://uol.com.ua/press/leasnews/item_1033/

¹⁷ http://www.uol.com.ua/press/leasnews/item_1110/

¹⁸ Внутрішній щоквартальний звіт УОЛ

¹⁹ Дані Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ)

для компаній по всьому світу. Обсяг нового бізнесу (NBV) збільшився на 9,40% з 1 005,30 млрд дол. США у 2015 році до 1 099,77 млрд дол. США у 2016 році.

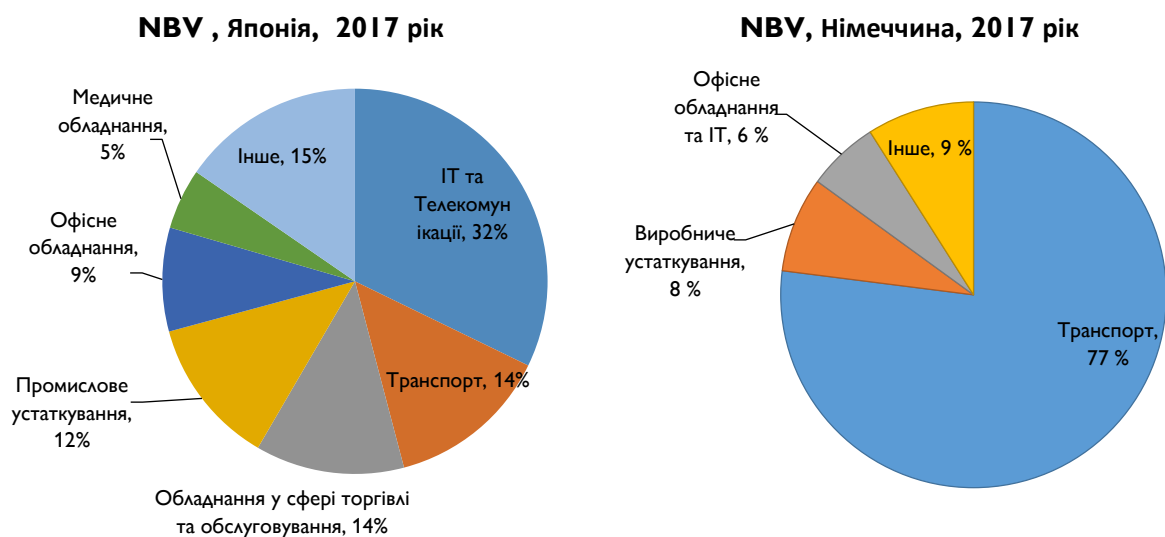
Найбільший ринок лізингу залишається у Сполучених Штатах Америки, де NBV становить близько 330 млрд дол. У 2017 році в портфелі США домінують ІТ й офісне обладнання (31%) та транспорт (26%), далі 10% належить сільськогосподарському обладнанню, 9% – будівництву, 5% – промислового та 4% – медичному обладнанню.²⁰

На другому місці – Китай зі зростанням обсягів нового бізнесу на 61,9 % у 2013–2017 роках, до 206 млрд дол. США. Такий сплеск розвитку сфери лізингу став можливим у Китаї завдяки участі уряду. У 12-му п'ятирічному плані (2011–2015 роки) лізинг був визначений одним з найважливіших чинників економічного зростання. У серпні 2013 року для продажу та зворотного лізингу запроваджено вигідні ставки ПДВ.

Великобританія та Німеччина посіли третє і четверте місце у світі, відповідно, з часткою 42% від усього європейського ринку в 2016 році.

Японія посідає друге місце в Азії та п'яте місце в світі з NBV 43,16 млрд дол. США.

Цікавими для порівняння є дані про структуру японського та німецького лізингу.

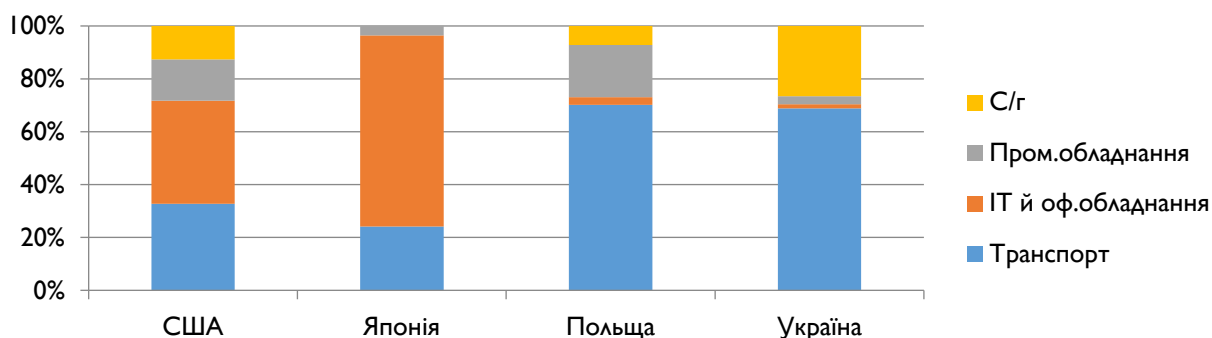
Джерело: Всесвітня щорічна книга лізингу

У Японії ІТ, телекомунікаційне та офісне обладнання становлять 41% портфеля лізингу, медичне обладнання – 5%, транспорт – лише 14%. Значно відрізняється ситуація в Німеччині, де лізинговий портфель складається з 77% транспорту, 8% промислового обладнання та 6% ІТ та офісного обладнання. У Польщі 45% лізингу – це легкові автомобілі та легкий комерційний транспорт (до 3.5 т), далі –

²⁰ За результатами дослідження діяльності з фінансування обладнання, проведеного у 2017 році Асоціацією з питань фінансування та лізингу обладнання (ELFA) <https://www.elfaonline.org/data/sefa-survey-of-equipment-finance-activity>

вантажний транспорт і автобуси – 26%, промислове устаткування – 20% , сільськогосподарська техніка – 7,3% та ІТ – 3%²¹.

Структура ринку лізингу (за видами обладнання) %, 2016

Джерело: Лізингові асоціації²²

Лізинг є дуже важливим способом фінансування для багатьох компаній у всьому світі. Частка лізингу особливо важлива для МСП. Він є актуальним джерелом фінансування для 48% МСП у ЄС. Серед компаній, які вважають лізинг важливим джерелом фінансування, є підприємства з Німеччини, Великої Британії та Польщі (третє місце в Європі з 60% компаній, які зазначають, що зацікавлені у використанні лізингу в майбутньому).²³

За даними Leaseurope у 2015 році її учасники допомогли європейським підприємствам інвестувати в активи вартістю понад 315 млрд євро, збільшивши загальний портфель угод до 755 млрд євро. В бізнес середовищі лізинг використовують частіше за традиційне банківське кредитування.²⁴

²¹ На основі даних Японської лізингової асоціації, Німецької лізингової асоціації, Польської лізингової асоціації

²² Підготовлено на основі даних Японської лізингової асоціації, Німецької лізингової асоціації, Польської лізингової асоціації, Дослідження діяльності з фінансування обладнання, яке проведено Асоціацією ELFA (Асоціація з питань фінансування та лізингу обладнання) та даних Нацкомфінпослуг на 2017 рік

²³ Європейська комісія, Дослідження питань доступу до фінансування підприємств (SAFE), 2017 рік

²⁴ Європейська комісія, Дослідження щодо питань доступу до фінансування, 2016 рік

РОЗДІЛ 2: ФАКТОРИ, ЩО СТРИМУЮТЬ РОЗВИТОК ЛІЗИНГОВОЇ ГАЛУЗІ

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ

За оцінкою Німецької консультативної групи в Україні, нестача у фінансуванні малого бізнесу сягає 9.3 млрд євро.

У 2016 році кредити приватному сектору становили 48% банківських активів (у 2014 році - 54%). Це менше, ніж у сусідній Польщі (59%), але більше, ніж у Білорусі (32%), де кредити державним підприємствам відіграють важливішу роль. Порівнюючи кредити приватного сектору з ВВП, можна побачити зменшення з 60% (2014 рік) до 39% (2016 рік).

За даними Річного звіту Європейської комісії про розвиток європейський МСП за 2016/2017 роки, доступ до фінансування вважається найменш важливим обмеженням для бізнесу. Найбільшою проблемою (для 25% компаній) був пошук клієнтів, за нею йде наявність кваліфікованого персоналу та досвідчених керівників (20%). Другорядними є питання конкуренції (для 13%), регулювання (12%) та вартості виробництва або праці (12%). Доступ до фінансування став проблемою лише для 9% європейських МСП.²⁵

Українські лізингові компанії зазначають, що найбільшою проблемою є брак фінансування, особливо в гривні.

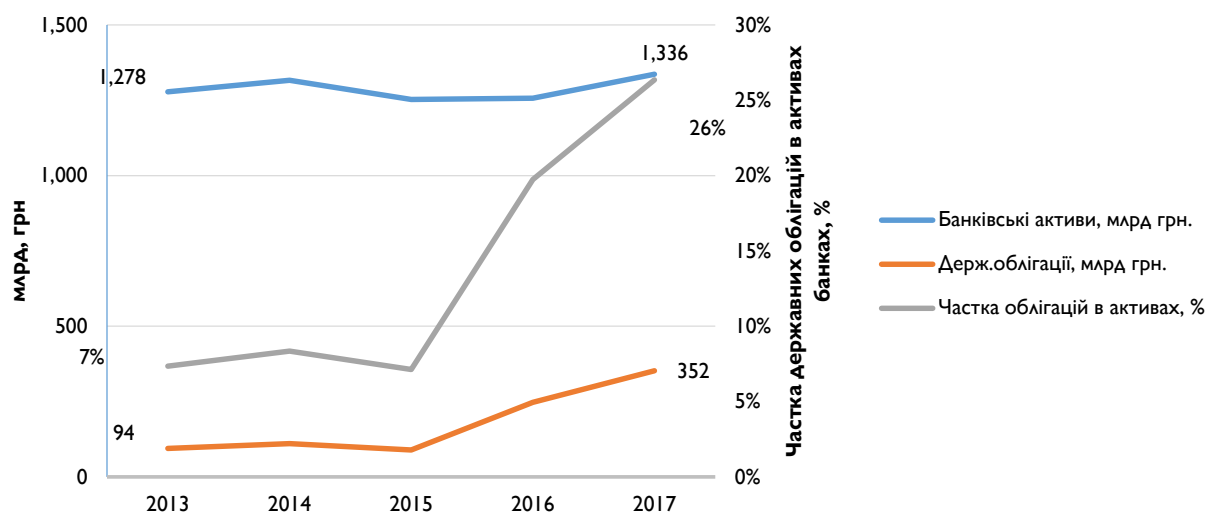
В Україні бракує великих мереж міжнародних банків та лізингових компаній. Однак є ознаки зацікавленості зі сторони іноземних інвесторів, оскільки економіка покращується і впроваджуються реформи. Лізингодавцем номер один в Україні є компанія з угорським капіталом «ОТП Лізинг».

Лізингові компанії, котрі входять до складу банківських груп, перебувають під тиском нормативів НБУ (щодо фінансування пов'язаних осіб), що може обмежити їхнє зростання. Оскільки фінансування надає банк, компанія має дотримуватися вимог НБУ, що обмежує фінансування до 25% статутного капіталу компанії в структурі компаній, що належать до тієї самої групи. Виходячи з цього, банківська лізингова компанія може не мати змоги залучати достатньо капіталу від материнської компанії.

Іншим обмеженням для всіх лізингових компаній є відсутність внутрішніх ринків капіталу як дуже поширеного джерела отримання фінансування у місцевій валюті. Ресурси, які можна інвестувати фінансовим установам у ринки капіталу, обмежено системою державного регулювання (обмеження щодо ризиковості інвестицій), що також має негативний вплив на зростання ринків капіталу.

²⁵ European Commission, Annual Report on European SMEs 2016/2017 (Європейська комісія, Річний звіт щодо європейських МСП, 2016/2017 роки) https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en

Державні облігації в активах банків

Джерело: Національний банк України ²⁶

Державні облігації є дуже привабливими та надійними цінними паперами. Про це свідчить той факт, що їхня частка у банківських активах зросла з 7% до 26% з 2013 по 2017 рік. Обсяг облігацій в портфелі зріс з 94 млрд грн до 352 млрд грн. Банки демонструють серйозну зацікавленість цими надійними та вигідними інструментами порівняно з іншими класами активів. Ціни на державні облігації негативно вплинули на зацікавленість інвесторів іншими інструментами.

ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ В РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

На ринку лізингу домінують транспортна галузь та сільське господарство. Наприкінці 2017 року вартість угод, укладених з представниками транспортної галузі становила 7,22 млрд грн, а угод з сільгоспвиробниками – 5,5 млрд грн. Майже 10 млрд грн спрямовано на фінансування інших секторів економіки (будівництво, промислове устаткування, нерухоме майно)²⁷.

У інших секторів, крім транспорту та сільського господарства, все ще існує величезний дефіцит доступу до фінансування:

- IT;
- Медичне обладнання та програмне забезпечення;
- Дорожнє будівництво;
- Міський транспорт;
- Спеціалізоване обладнання (для окремих зернових культур) та скотарство;
- Логістика та інфраструктура;
- Комерційна нерухомість;
- Обладнання для утилізації відходів.

КРИЗА ТА КОРУПЦІЯ

Втрати від банківської кризи 2014–2017 року в Україні становили близько 40% ВВП. Кількість банків скоротилася вдвічі, а багато з тих, що залишилися, мають надзвичайно високий рівень непрацюючих кредитів (56% від загальної суми кредитів та понад 80% – у ПриватБанку). Якщо додати до цього суттєві

²⁶ https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

²⁷ https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_3%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf та

https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf

прогалини в правовій та нормативній базі, проблеми з судовою системою та корупцією, то можна легко зрозуміти, чому ризик у лізинговому бізнесі викликає занепокоєння.

Лізингові компанії повідомляють, що вони ведуть прибутковий і безпечний бізнес. Наприклад, за даними компанії AVIS-Україна, її частка NPL становить 0,2%, а «ОТП Лізинг» заявляє про 0%.

Однак можуть виникати проблеми з вилученням дорогого обладнання (наприклад, створюються перешкоди в доступі на територію, обладнання розукомплектується). В свою чергу це призводить до судових позовів, в яких лізингодавці мають невеликі шанси на перемогу через високу корумпованість судів.

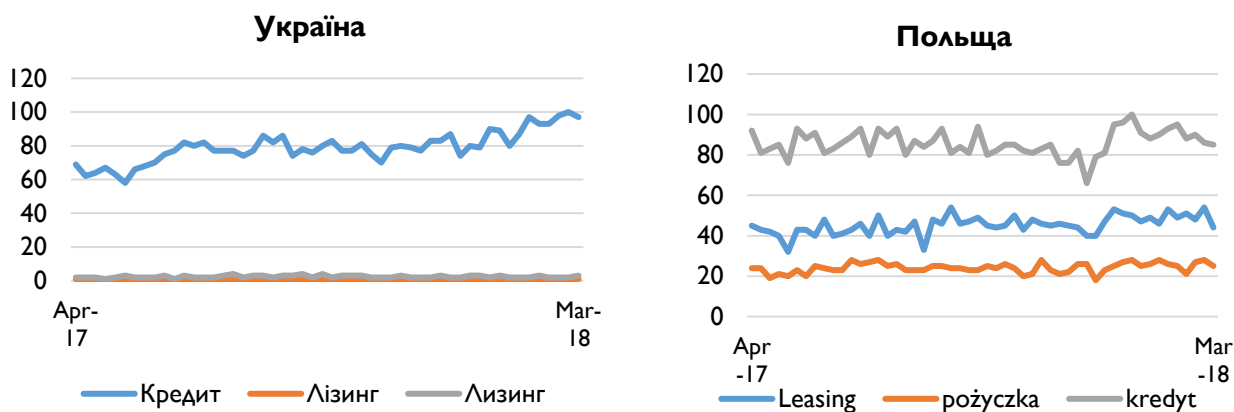
Разом з тим, лізингові компанії мають належним чином прописані внутрішні положення про управління ризиками та висококваліфіковані структурні підрозділи з питань стягнень (повернення майна). У деяких компаніях існують власні структурні підрозділи, де працюють юристи, які представляють їхні інтереси в судах, а також підрозділи з повернення майна, готові до роботи з клієнтами, які не виконують своїх зобов'язань. Успішні українські лізингові компанії здійснюють моніторинг платежів своїх клієнтів, ведуть переговори з ними та реструктурують угоди в разі потреби, а повернення майна зазвичай займаються зовнішні професійні компанії, зовнішніх адвокатів залучають для участі в судових справах.

СПРИЙНЯТТЯ ЛІЗИНГОВОГО РИНКУ

Очевидним стримуючим фактором для розвитку ринку лізингу в Україні є недостатнє розуміння лізингу як інструменту для доступу до фінансування з боку МСП і державних службовців. Також бракує розуміння, що це інноваційний спосіб придбання обладнання, яке є ключовим елементом бізнесу, завдяки гнучкій схемі фінансування.

За словами голови спостережної ради «УЛФ Фінанс» Олександра Кошечєва, лізинг почав активно розвиватися в Україні орієнтовно у 2007 році, коли представники міжнародних груп (наприклад, Porsche Finance, Societe Generale, Raiffeisen Bank, ING) почали фінансування юридичних та фізичних осіб. Завдяки рекламі цих іноземних компаній пересічні українці вперше почули про лізинг. Утім і дотепер, більшість людей та компаній мало знають про лізинг і те, як він працює.

Лізинг на противагу кредитам через пошукові запити у Google

Джерело: Google тренди²⁸

²⁸ <http://trends.google.com/trends>

Аналізуючи результати пошуку в Google, в Україні слово «лізинг» (як українською, так і російською мовами) майже ніколи не «запитувалося». У Польщі слово «лізинг» шукають значно рідше, ніж кредит, але частота запитів незрівнянно більша, ніж в Україні.

Брак загальних знань про лізинг та існуючих на ринку лізингодавців дав змогу «псевдолізинговим компаніям» створювати шахрайські схеми. Фізичних осіб приваблювали пропозиціями про лізинг автомобілів за дуже привабливими цінами та з порівняно низькими авансовими платежами. Утім, після підписання договору лізингу та оплати 10-40% вартості транспортного засобу, обіцяний автомобіль так ніколи і не з'являвся. Більш того, ці «фейкові» лізингові компанії дуже рідко повертали гроші, оскільки в платіжних документах призначенням платежу, як правило, зазначається «консультація з питань придбання транспортного засобу», а не авансовий лізинговий платіж.

ФІСКАЛЬНІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ПИТАННЯ

Лізинг в Україні регулюється Цивільним та Господарським кодексами та Законом України «Про фінансовий лізинг» (у 1997 році було прийнято закон України «Про лізинг», а в 2003 році змінено та перейменовано на Закон України «Про фінансовий лізинг»).

Закон не оновлювався багато років, а тому він не відповідає кращим міжнародним практикам. У квітні 2017 року у ВРУ було зареєстровано новий законопроект про фінансовий лізинг (№ 6395) з метою роз'яснення та вирішення деяких базових питань.

Основними юридичними проблемами, які стосуються сфери лізингу, є:

- «Подвійне оподаткування» у разі перепродажу обладнання, яке було вилучене. Українські податкові органи в електронному вигляді адмініструють податок на додану вартість (ПДВ) на товари, які передано у лізинг. У разі вилучення майна, клієнт, який не виконав зобов'язання, не повертає отриманий ПДВ кредит та часто відмовляється надавати лізингодавцю податкову накладну. Без цього лізингодавець не може підтвердити податковий кредит на ПДВ, а у випадку перепродажу товару відбуватиметься повторне оподаткування (подвійне оподаткування).
- Не включення лізингоотримувачів до державних програм дотацій. Наразі існує спеціальна урядова програма, яка передбачає дотації на закупівлю сільськогосподарської техніки українського виробництва, та лізингові компанії не мають права брати в ній участі.
- Відсутність прискореної амортизації для активу, який вже передано у лізинг. Прискорення амортизації активів, отриманих за договорами фінансового лізингу, зробить використання лізингу більш привабливим для бізнесу, а Держава таким чином зможе спонукати оновлення виробничих потужностей. Як зазначає УОЛ, це було зроблено в інших країнах для стимулювання лізингової галузі.

АВТОМОБІЛІ З ІНОЗЕМНОЮ РЕЄСТРАЦІЄЮ ТА ЗАГРОЗА ЛІЗИНГУ АВТОМОБІЛІВ

Зростаюча кількість автомобілів з іноземною реєстрацією негативно впливає на лізингову галузь.

Станом на 31 січня 2018 року в Україні зареєстровано 246,4 тис. автомобілів з іноземною реєстрацією²⁹.

Українці користуються перевагами низьких цін на автомобілі в Європі, імпортуючи їх та не сплачуючи митних зборів. Ця ситуація завдає серйозної шкоди ринку вживаних автомобілів, а також негативно впливає на продаж нових автомобілів. За словами представників AVIS-Україна, такий незаконний імпорт зменшує кількість потенційних клієнтів сфери лізингу та знижує ціни на нові автомобілі.

²⁹ <http://www.sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/325532.html>

РОЗДІЛ 3: ТЕНДЕНЦІЇ, ІННОВАЦІЇ ТА РІШЕННЯ ДЛЯ ЛІЗИНГОВОЇ ГАЛУЗІ

ЕВОЛЮЦІЯ ЛІЗИНГУ

Досвід більш зрілих ринків пропонує типовий сценарій розвитку ринку лізингу. Лізинг, як правило, починається з укладання лізингових угод напяму з клієнтами щодо матеріальних та високоліквідних активів. Далі розробляють перші спеціальні (вендорні) програми між виробниками та лізингодавцями (знову ж таки лише для матеріальних активів, як-от автомобілі та техніка). З часом схема вендорного фінансування стає популярною щодо всіх матеріальних активів, і чимало виробників пропонують «готове рішення»; не лише фізичний актив, а й фінанси, послуги, технічне обслуговування та страхування. Співпраця між виробником та лізингодавцем налагоджена у такий спосіб, що компанія, яка фінансує, використовує логотип постачальника, а покупець отримує комплексну послугу продавця без потреби в укладенні окремого договору з лізинговою компанією. З часом вендорні програми розробляють не лише для типових матеріальних активів, але і для нематеріальних активів.

ВЕНДОРНЕ ФІНАНСУВАННЯ ТА УКРАЇНСЬКІ ЛІЗИНГОВІ КОМПАНІЇ

РІЗНОМАНІТНІСТЬ СХЕМ РОБОТИ

Є два основних способи передачі активу у лізинг компаніям: через споживачів і через вендорів.

Під схемою через споживачів розуміють, що початковий контакт формується на рівні лізингоодержувача та лізингодавця/брокера. На сьогодні це найпопулярніша схема роботи в Україні.

У схемі через вендорів потенційний лізингоодержувач звертається до виробника або дилера активу й отримує доступ до лізингу через нього. Виробник/дилер може мати договір зі стороннім лізингодавцем, який дає змогу клієнтові взяти цей актив у лізинг, або він може просто надати безпосереднє фінансування (наприклад, через кептивну лізингову компанію). Іншими словами, використовуючи схему через вендорів, лізингоодержувач має доступ до лізингу в точці продажу активу (а не в точці фінансування).

Згідно зі звітом, підготовленим для Leaseurope у 2015 році компанією «Oxford Economics», найпопулярнішим варіантом лізингу в Європі є схема через вендорів. 78,6% МСП укладають лізингові угоди через вендорів, 58% – через свої банки та 40% – через незалежні лізингові компанії.

У кожної країни є свої відмінності. У Німеччині та Нідерландах близько 90% компаній укладають лізингові угоди через вендорів. У Великій Британії, Іспанії та Франції банківська схема роботи найпопулярніша.

Джерело: Leaseurope³⁰

Вендорні програми відіграють значну роль у підтримці великих обсягів дрібних угод, як-от на автомобілі та офісне обладнання. Це дуже важливо в транспортному секторі, сільському господарстві та будівництві. Вони відіграють суттєву роль у фінансуванні медичного обладнання та сфери ІТ.

ВЕНДОРНИЙ ЛІЗИНГ ТА ПРАВИЛО «ЗНАЙ СВОГО КЛІЄНТА»

Незалежні лізингові компанії мають розробляти власні детальні внутрішні положення про управління ризиками та власні способи отримання інформації про своїх майбутніх клієнтів. Одним із рішень є вендорне фінансування. Більшість міжнародних постачальників сільськогосподарського, транспортного, дорожньо-будівельного та медичного обладнання працюють в Україні. Налагоджена тісна співпраця з постачальником у цій сфері допомагає лізингодавцю дотримуватися правила «Знай свого клієнта» (KYC). Менеджери відділу продажу постачальника стають «очима» лізингових компаній, адже вони знають місцевий ринок та їхніх клієнтів, а їхня неофіційна інформація на локальному рівні допомагає структурним підрозділам з питань оцінювання ризиків приймати відповідні рішення. Часто вони продовжують підтримувати тісні контакти з лізингоодержувачем протягом усього строку дії договору лізингу через механізми сервісних угод. Вони володіють інформацією про стан обладнання та, як правило, першими дізнаються про виробничі проблеми. Це особливо важливо в разі сезонних виплат у сільському господарстві.

Історія успіху: можливість використання різного попиту на різних ринках

У 2009–2010 роках, після глибокої рецесії на будівельному ринку в Іспанії, вилучена будівельна техніка була успішно реалізована або повторно передана у лізинг компанією «Deutsche Leasing» (DL) в інших країнах, де працювала компанія. Це стало можливим завдяки вендорним угодам компанії «Deutsche Leasing» з постачальниками кранів та іншої спеціалізованої будівельної техніки. Без домовленостей щодо вендорного фінансування було б надзвичайно складно продати в Іспанії вилучене обладнання внаслідок зазначеної рецесії.

³⁰ Oxford Economics, «The Use of Leasing Amongst European SMEs, 2015» («Використання лізингу в колі європейських МСП, 2015 рік). Звіт підготовлено для Leaseurope».

ДОНОРСЬКА ПІДТРИМКА

Міжнародні фінансові установи відіграють важливу роль у забезпеченні фінансування МСП в Україні.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський інвестиційний фонд (ЄІФ) – спільно з EIB Group – у листопаді 2017 року підписали гарантійну угоду з Укргазбанком щодо надання підтримки у розмірі 50 млн євро для кредитування малих та середніх підприємств (МСП) в Україні. Угода спрямована на полегшення доступу до фінансів для українських МСП завдяки наданню гарантійних зобов'язань на рівні 70% для кожної позики, наданої Укргазбанком. Завдяки такій гарантії 50 млн євро кредитних коштів для МСП будуть доступні на більш вигідних умовах, зокрема зі зниженими вимогами до забезпечення.³¹ Від 2014 року ЄІБ вже інвестував понад 3 млрд євро в український ринок.

KfW виділив приватним банкам 30 млн євро, акцентуючи увагу на МСП, у формі пайового капіталу або субординованого кредиту. МФУ зазвичай надають для українських банків кредитні лінії з метою стимулювання кредитування МСП. Кілька проектів спрямовано безпосередньо на підтримку лізингу. У цій галузі ЄБРР активно працює на українському ринку. ЄБРР надав 3-річний гривневий кредит для «ОТП Лізинг» у розмірі, еквівалентному 20 млн дол. США, для фінансування лізингових операцій з приватними українськими компаніями, зокрема з малими та середніми підприємствами (МСП), за програмою ЄБРР щодо кредитування малих та середніх підприємств у національній валюті³². Проект підтримує оптимізацію балансу «ОТП Лізинг» та сприяє розширенню лізингового фінансування в національній валюті.

ПОВНОВАЖЕННЯ З ПИТАНЬ КРЕДИТУВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ (DCA)

Програма часткових кредитних гарантій USAID «DCA» спрямована на зменшення ризиків та генерування додаткових кредитних коштів для недостатньо забезпечених ринків та секторів. Ця програма демонструє довгострокову комерційну життєздатність кредитування на ринках, що розвиваються. Гарантії забезпечені повною довірою та визнанням Казначейства США.

З 1999 року гарантії DCA зробили можливим кредитування на суму 5,4 млрд дол. США у 76 країнах з 343 партнерськими установами. У більшості випадків кредитування цільових секторів та позичальників продовжувалося досить тривалий період після закінчення строку гарантії, оскільки позичальники демонстрували кредитним установам свою кредитоспроможність, і ці установи стали краще розуміти своїх нових клієнтів.

З 2013 року в рамках програми «DCA» було надано гарантії на кредитування МСП в Україні на суму майже 20 млн дол. США, акцентуючи увагу на інвестуванні у енергоефективність, відновлювані джерела енергії та сільське господарство. Основними партнерами серед банків були «Банк Львів» та «Прокредит Банк».

З-поміж стандартних гарантійних продуктів DCA: є кредитна гарантія для визначеного позичальника; гарантія кредитного портфеля для різних позичальників у певному секторі; мобільна гарантія, яка спрямована на визначеного позичальника, але на невизначеного кредитора; гарантія на облігації.

³¹https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/35735/eib-group-and-ukrgasbank-support-eur-50-million-sme-financing-ukraine-under-eu4business_en

³² <https://www.ebrd.com/work-with-us/projects/psd/otp-leasing-ukraine-senior-loan.html>

Програма «DCA» могла б бути запроваджена на ринку лізингу України. Враховуючи, що в Україні, по суті, лише автомобілі та сільськогосподарська техніка є популярними об'єктами лізингу, існує чимало сфер, де гарантія DCA стала б у нагоді.

МОЖЛИВОСТІ В ІСНУЮЧИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ ТА НОВІ ВИКЛИКИ

Малі та середні підприємства

За оцінками видання «Oxford Economics», на рівні ЄС у 2013 році з лізингом пов'язано фінансування на суму близько 104 млрд євро внаслідок інвестування МСП в основні засоби. За останніми даними дослідження SAFE (2017), проведеного Європейською комісією та Європейським центральним банком (ЄЦБ), лізинг є актуальним джерелом фінансування для 48% МСП у ЄС. Фактично це підтверджується вищезгаданим звітом «Oxford Economics», за даними якого у 2013 році 42,5% МСП користувались лізингом (порівняно з 40,3% у 2010 році). Ці дані свідчать про те, що лізинг стає дедалі важливішим джерелом фінансування для багатьох європейських МСП.

У травні 2017 року КМУ у своїй Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року визнав лізинг можливим інструментом подолання проблеми недостатнього фінансування малих та середніх підприємств (МСП) в Україні. Крім того, КМУ зазначив, що низька обізнаність про можливості отримання основних засобів в лізинг є однією з перешкод для розвитку лізингу МСП.

Відповідно до Щорічного оцінювання ділового клімату 2016, підготовленого в рамках Програми «Лідерство в галузі економічного врядування» (LEV), 44% МСП вважають недостатній доступ до фінансування «перешкодою» для розширення бізнесу. Більш того, 62% респондентів взагалі не використовують небанківське фінансування.

В Україні є низка програм, що заохочують фінансування МСП (зокрема в аграрному секторі). До складу цих програм входить «Програма отримання часткового (25%) відшкодування витрат на придбання сільськогосподарського устаткування та обладнання, вироблених в Україні», «Надання позик фермерам» та 52 регіональні програми підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Водночас жодна з цих програм не підтримує лізинг.

ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ БУДІВНИЦТВА ДОРІГ

Наразі, за даними Міністерства інфраструктури, 97% доріг в Україні перебувають у незадовільному стані. Щорічні втрати для економіки країни через неякісні дороги становлять близько 24 млрд грн. Це приблизна цифра, оскільки втрати приватних компаній та реальні збитки не можна обчислити, вони можуть бути вдвічі-втричі більшими.

У 2015 році Міністр інфраструктури оголосив про початок реформування дорожнього сектору в Україні. У планах передбачено зміни в системі управління – розподіл політичних, адміністративних та інженерних функцій, децентралізація місцевого управління дорожньої галузі та скасування державної монополії на ринку обслуговування доріг.

КМУ планує виділити значні кошти на будівництво доріг у 2018 році – у Державному бюджеті на 2018 рік передбачено понад 40 млрд грн. «Від 1 січня 2018 року Дорожній фонд буде впроваджено як новий інструмент фінансування. І це лише покращить фінансування дорожніх ремонтів. Наступного року бюджет становитиме понад 42 млрд грн», – нещодавно запевнив Прем'єр-міністр Володимир Гройсман. Утім, аби забезпечити ремонт усіх доріг, протягом п'яти років посадовцям необхідно виділити

щонайменше 50 млрд грн.³³ Кабмін планує відремонтувати понад 9 100 км українських доріг та побудувати протягом п'яти років 1 тис. км нових магістралей.

Польща планує виділити Україні 100 млн євро, з яких 50 млн, за погодженням з урядом Польщі, буде витрачено на будівництво доріг до пунктів перетину на українсько-польському кордоні. Світовий банк може надати Україні 800 млн дол. США, половина з цієї суми буде спрямовано на будівництво траси Харків–Полтава, а друга половина – на ремонт інших доріг.³⁴

МЕДИЧНЕ ОБЛАДНАННЯ

За прогнозом Business Monitor International (BMI), протягом 2015–2018 років на ринку українського медичного обладнання буде зафіксовано зростання більше ніж на 10%. У 2016 році обсяг ринку становив 288 млн дол. США (зростання на 3,7% порівняно з 2015 роком). Зростання ринку зумовлене додатковими коштами, виділеними КМУ на придбання кардіологічного обладнання (5,7 млн дол. США), та донорськими програмами на модернізацію обладнання і технологій у лікарнях. Програма Світового банку «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» – це проект на суму 261 млн дол. США тривалістю до вересня 2020 року.

Імпорттери постачають на ринок близько 90% медичного обладнання. У 2016 році найбільшими експортерами в Україну стали Китай, США (32,8 млн дол. США), Німеччина та Японія.

Вітчизняного медичного обладнання у 2016 році виготовлено на суму понад 57,9 млн дол. США, і в цьому процесі було задіяно близько 250 компаній. Традиційно частина продукції йде на експорт.³⁵ При цьому, експорт переважно відбувається до країн колишнього Радянського Союзу, а експортне обладнання не є високотехнологічним.

Потенційний ринок медичного обладнання в Україні включає:

- Обладнання для діагностичної візуалізації (ультразвукове дослідження, комп'ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія).
- Лазерні хірургічні прилади.
- Стенти, кардіостимулятори та інше обладнання, яке використовують для лікування захворювань серця.
- Ортопедію та протезування.
- Стоматологічне обладнання та матеріали.

Система охорони здоров'я в Україні ґрунтується на пострадянській, централізованій моделі. Закон про медичну реформу (Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» № 2168-VIII від 19.10.2017) має на меті змінити цю модель завдяки децентралізації та більш активному залученню приватного сектора. Громади будуть більше задіяні у новій моделі фінансування за рахунок укладання угод з Національною службою охорони здоров'я України.

За даними державної статистики, великі підприємства не задіяні на ринку медичного обслуговування, а всі учасники/гравці – це малі та середні підприємства, зокрема низка мікропідприємств.

³³<https://economics.unian.info/2247619-road-works-booming-ukraine-plans-to-change-its-road-map-within-3-years.html>

³⁴<http://dlca.logcluster.org/display/public/DLCA/2.3+Ukraine+Road+Network#id-2.3UkraineRoadNetwork-RoadsectorreforminUkraine>

³⁵ <https://www.export.gov/article?id=Ukraine-Medical-Equipment>

Обсяг виробництва в приватній галузі охорони здоров'я³⁶

Охорона здоров'я та соціальні послуги						
Роки		2012	2013	2014	2015	2016
Загалом		7 714,5	8 996,5	7 748,6	10 716,6	14 182,8
Середні підприємства	млн, грн	6 341,3	6 585,5	5 377,5	7 780,2	10 126,5
	Зміни в річному виразі		3,9%	-18,3%	44,7%	30,2%
	частка в загальному портфелі, %	83,2	73,2	69,4	72,6	71,4
Малі підприємства	млн, грн	1 373,2	2 411,0	2 371,1	2 936,4	4 056,3
	Зміни в річному виразі		75,6%	-1,7%	23,8%	38,1%
	частка в загальному портфелі, %	17,8	26,8	30,6	27,4	28,6
зокрема мікро-підприємства	млн, грн	285,4	566,8	627,6	664,4	879,3
	Зміни в річному виразі		98,6%	10,7%	5,9%	32,3%

Лізингу медичного обладнання в Україні майже немає. За даними Нацкомфінпослуг, у 3 кварталі 2017 року його обсяг становив 13,8 млн грн. Більшу частину цієї суми надано українською лізинговою компанією «Універсальна», яка знаходиться у Львові і входить в склад Okko group.

Майже всі міжнародні виробники медичного обладнання присутні на ринку України.

АВТОБУСИ ТА ПАСАЖИРСЬКИЙ ТРАНСПОРТ

Автобуси та пасажирський транспорт також, найімовірніше, фінансуватимуться за рахунок лізингу. Міський та міжміський пасажирський транспорт, а також сфера туризму в Україні потребують модернізації автопарку.

В Україні якість міських автобусів досить низька, і вони, безумовно, потребують оновлення. Одноразові витрати можуть бути надмірними для міських бюджетів. Грошові надходження від оплати проїзду у громадському транспорті могли б забезпечити здійснення лізингових платежів та зменшити навантаження, що створюють великі одноразові витрати на міські бюджети. Під час Міжнародної конференції з лізингу у Львові голова Львівської обласної державної адміністрації пан Олег Синютка заявив про зацікавленість міста в лізингу 150 автобусів. Інші міста, зокрема Запоріжжя, Чернігів, Чернівці, Біла Церква, Суми, Дніпро, Херсон, Тернопіль, також висловили свою зацікавленість у лізингу муніципального транспорту.

Міжміські автобуси та туристичні автобуси стануть ще популярнішими як і туризм, що набирає обертів в Україні, а також як і зростаюча потреба у транспорті серед людей, які дістаються до місця роботи. Яскравим прикладом цього може бути «маршрутка», що є дуже популярним видом транспорту серед працівників, які переміщуються між українськими та польськими містами. Зростання прикордонного руху призведе до потреби в оновленні та розширенні транспортного парку. Знову ж таки, важливу роль тут відіграватиме лізинг.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

З огляду на важливість цього сектору для всієї країни, не дивно, що лізинг сільськогосподарської техніки стане дедалі важливішим в Україні.

Сільське господарство забезпечує 14% ВВП, і майже 6% робочої сили задіяно в сільському господарстві.³⁷

³⁶ На основі даних Держстатистики http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/ovpp/ovpp_2015_u.htm

³⁷ ЦРУ, Довідник, 2017 рік https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_up.html

Усі найважливіші міжнародні виробники сільськогосподарської техніки активно працюють в Україні. Наразі фермери найбільше зацікавлені в техніці для збирання врожаю зернових. Проте в найближчому майбутньому комбайни для збирання цукрового буряка та картоплі стануть більш механізованими, а отже буде зацікавленість у тому, щоб отримати їх в лізинг. Є також величезний потенціал для лізингу у виробництві олій з кукурудзи, сої та ріпака.

З покращенням економічної ситуації зростатиме важливість менш ліквідних активів лізингу. Все більше обладнання для вирощування та зберігання (елеваторів), а також устаткування логістичної інфраструктури будуть передаватися в лізинг.

Харчова промисловість також потребуватиме обладнання для переробки; особливо це стосується сфери переробки м'яса та овочів. Існують можливості і у сфері виробництва кондитерських виробів, яке є дуже важливим для України. Можна розвивати не лише обладнання з переробки, але й обладнання для пакування (овоче- та м'ясопереробна галузі).

ЛЕГКОВИЙ ТА ВАНТАЖНИЙ ТРАНСПОРТ

Наразі на ринку українського лізингу домінують автомобілі та сільськогосподарська техніка. Лізинг автомобілів – це не лише найпопулярніша, але і найрозвиненіша й найскладніша сфера лізингової галузі. У цій сфері діють договори з оперативного лізингу. Лізингоодержувачі також користуються перевагами договорів про управління автопарком та комплексне обслуговування. Середній вік автомобіля в Україні становить 19,6 років (в ЄС – 8,6), а 20% зареєстрованих автомобілів було вироблено до 1985 року. Кількість власників автомобілів на 1000 мешканців становить 202 в Україні, тоді як в Литві – 560, у Німеччині – 572, у США – 795. Український показник є одним із найнижчих у світі, і це свідчить про потенційні можливості для зростання³⁸. Заміна автомобілів здійснюватиметься за рахунок лізингу. Як свідчить статистика Leaseurope, у Європі частка переданих у лізинг автомобілів у загальній кількості нових зареєстрованих автомобілів становить 39%. До країн-рекордсменів слід віднести Латвію, Литву та Естонію, де цей показник перевищує 80%. В Україні цей показник залишається мінімальним.³⁹

Все ще залишається місце для нових лізингових продуктів. Договори комплексного обслуговування та/або управління автопарком набувають дедалі більшої популярності. У майбутньому є можливість для надання послуг, де сума оренди залежатиме від пробігу авто. Така послуга доступна в Європі під різними назвами, зокрема «Happy Miles» (Щасливі милі) або «Плати, коли їдиш». У Європі також є інтерес до програм мобільності та часткового використання автомобіля. Дедалі більш важливими стають рішення щодо прокату та спільного використання автомобілів. В умовах зростання урбанізації, зміни клімату та захисту навколишнього середовища (очікуваного зниження цін на дизель у майбутньому) Україна може розвивати ці програми.

Ймовірно, зросте лізинг великовантажного транспортного обладнання. Українські транспортні компанії, що працюють у Європі, найближчим часом мають перейти на двигуни стандарту Euro6. Ця вимога змусить компанії шукати пропозиції щодо заміни автопарку. Рівень продажу вантажних автомобілів зростає в Європі. Кількість проданих вантажних автомобілів (7 найпопулярніших марок: Mercedes, Volvo, Scania, MAN, DAF, Renault Trucks та Iveco) в 2015 році становила 267 757 одиниць, в 2016 році – 301 025 одиниць і в 2017 році – 305 463.⁴⁰

Залізничний транспорт відіграватиме більш важливу роль. Фінансування купівлі вагонів для перевезення зерна вже розпочато завдяки лізингу від компанії «ОТП Лізинг».

³⁸ Опитування Leaserope Automotive Stearing Group

³⁹ Leaseurope 2015

⁴⁰ Розрахунок компанії Scania

НЕРУХОМІСТЬ

Також є простір для діяльності у сфері лізингу нерухомості в Україні, хоча вона, напевно, найскладніша і, в правовому контексті, досить заплутана. Необхідно уточнити питання, пов'язані з правом власності. Потребують вирішення як питання фінансування житла та будівництва (наприклад, іпотека, сек'юритизація), так і питання регулювання діяльності будівельних фондів. Програма забезпечення житлом, яку розроблено Державною іпотечною установою переважно для підтримки внутрішніх біженців з Донбасу та Криму, також може стимулювати розвиток.

Лізинг комерційних офісних приміщень разом з усім офісним обладнанням (меблями, копіювальними апаратами, телефонами та комп'ютерами) почне використовуватися міжнародними компаніями, які працюють в Україні. Чимало таких компаній вважають за краще платити щомісячні платежі, аби працювати сучасно та ефективно, замість того, щоб нести одноразові витрати, які негативно впливають на їхні баланси.

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ: ІТ, ОСВІТЛЮВАЛЬНЕ ОБЛАДНАННЯ ТОЩО

Стосовно комп'ютерів, телефонів, копіювальних апаратів та іншого сучасного офісного обладнання, лізинг є розумним рішенням, оскільки він надає лізингоодержувачу можливість доступу до найсучасніших рішень та оновленого обладнання. Користувач позбавляється клопотів, пов'язаних із використанням технічно застарілого обладнання, і має постійну гарантію використання найсучасніших технологій. У Японії лізинг ІТ, телекомунікаційного та офісного обладнання становить понад 40% портфеля лізингу.

Історія успіху: Лізинг в аеропорту Схіпхол

Амстердам, Нідерланди – у квітні 2015 року Schiphol Group, Cofely (компанія з надання енергетичних послуг) та Royal Philips, світовий лідер у галузі освітлювальних пристроїв, уклали спільну угоду про встановлення нового освітлення в терміналах амстердамського аеропорту Схіпхол. Угода щодо «освітлення як послуги» означає, що Схіпхол платить за спожиту електроенергію, а Philips залишається власником усіх світильників та установок.

Компанія Philips та Cofely будуть спільно нести відповідальність за ефективність функціонування і тривалість експлуатації системи, і врешті-решт – за її повторне використання та утилізацію в кінці строку експлуатації. Використовуючи енергоефективні світлодіодні лампи, порівняно з традиційними системами освітлення, буде досягнуто зменшення споживання електроенергії на 50%. Спеціально розроблені освітлювальні прилади простіші в обслуговуванні. Крім того, заміну кожного компонента освітлювальних приладів можна здійснювати окремо. Це дає змогу зменшити витрати на технічне обслуговування та усуває потребу в утилізації всієї системи освітлення, що, в свою чергу, знижує рівень споживання сировини.

Освітлювальні прилади можна експлуатувати на 75% довше ніж звичайні традиційні світильники. Схіпхол не платитиме за заміну освітлювального обладнання та за будь-яке інше технічне обслуговування.

Схіпхол просто платить за спожиту електроенергію.

Philips зберігатиме право власності на все обладнання, Schiphol Group візьме таке обладнання у лізинг на весь термін дії контракту. Наприкінці дії контракту освітлювальні прилади після модернізації будуть повторно використані в інших місцях, і таким чином використання ресурсів буде максимізовано.

РОЗДІЛ 4: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Лізинг в Україні не в повній мірі використовує потенціал щодо підтримки МСП та економічного зростання. І ЄС, і США демонструють яскравий приклад того, як фінансовий лізинг може надати підприємствам доступ до виробничих фондів. Для забезпечення сталого зростання лізингової галузі в Україні слід дотримуватися таких рекомендацій:

1. Варто забезпечити доступ до фінансування в національній валюті для сприяння лізинговій діяльності, що в свою чергу, покращить доступ до фінансування для МСП. На жаль, майже немає внутрішніх ринків капіталу, тому лізингові компанії обмежуються одержанням коштів у гривнях через банківські кредитні лінії, які є короткотерміновими та недешевими. Галузь має шукати нові джерела фінансування на внутрішніх ринках капіталу та від міжнародних фінансових установ.
2. В Україні, з різних причин, лізинговий бізнес переважно зосереджений на транспортному та сільськогосподарському обладнанні, у тому числі з причин ліквідності та ризику. Є очевидний потенціал для проникнення лізингу в нові сегменти економіки завдяки ринковому попиту:
 - ІТ;
 - Медичне обладнання та програмне забезпечення;
 - Дорожнє будівництво;
 - Міський транспорт;
 - Спеціалізоване обладнання (для окремих зернових культур) та скотарство;
 - Логістика та інфраструктура;
 - Комерційна нерухомість;
 - Обладнання для утилізації відходів.
3. Вендорне фінансування є звичним явищем на більш зрілих ринках і має суттєвий потенціал як стратегія для розвитку лізингової галузі в Україні. Вендорне фінансування може збільшити обсяги продажів, полегшити процес збуту продукції, зменшити ризики та підвищити рівень обслуговування клієнтів. Запуск цієї програми потребує часу та зусиль декількох лізингових компаній-першопроходців, а в разі залучення виробників до участі у програмах вендорного фінансування в Україні обсяги лізингу для МСП суттєво зростуть. Це сприятиме більшій конкуренції на ринку лізингу, розширенню пропозицій на продукти, зниженню цін та стимулюванню диверсифікації портфелів лізингодавців, тим самим зменшуючи ризики.
4. До проекту закону про лізинг, що очікує на розгляд відповідного Комітету Верховної Ради України, варто внести зміни, щоб надати певних стимулів лізингодавцям, а потім оперативно ввести його у дію. Останній раз зміни в чинне законодавство, яке регулює сферу фінансового лізингу в Україні, вносились у 2004 році. За 15 років багато що змінилося не лише в контексті українських реалій, а й у глобальній конкурентній практиці в сфері лізингу. Необхідно оновити нормативно-правову базу для посилення конкуренції, захисту прав як лізингодавців, так і лізингоодержувачів, а також для приведення лізингової діяльності в Україні у відповідність до міжнародної практики.

Новий закон не є революційним, але роз'яснює і впорядковує деякі основні питання. Зокрема у ньому:

- Визначено, що таке лізинг, задля уникнення неправильного тлумачення та суперечливих визначень, які існують у чинному законодавстві;
- Уточнено, які нормативно-правові акти мають застосовуватися для регулювання сфери лізингу;
- Уточнені питання володіння та права власності щодо предмета лізингу, визначено авансовий платіж як частину лізингових платежів, а не залучених коштів;
- Підвищено захист прав споживачів (усю інформацію стосовно договору лізингу необхідно надавати в письмовій формі та безоплатно);
- Розтлумачено діяльність агента і брокера як посередників у лізингових відносинах;
- Скасовано вимогу про нотаріальне посвідчення лізингових угод;
- Запроваджено нові підходи до застосування Кримінального кодексу.

Деякі зміни до законопроекту могли б збільшити його переваги для лізингової галузі. До таких ключових питань, які підлягають регулюванню/визначенню на державному рівні, належать:

- «Подвійне оподаткування» у разі перепродажу обладнання, яке було вилучено.
 - Не включення лізингоотримувачів до державних програм дотацій. Наразі діє спеціальна урядова програма, яка передбачає компенсацію частини вартості, у випадку купівлі української сільськогосподарської техніки, однак лізингові компанії та лізингоодержувачі не мають права брати в ній участі. Необхідно забезпечити залучення лізингу як джерела фінансування.
 - Відсутність прискореної амортизації для активу, який вже передано у лізинг. Прискорення амортизації активів у рамках лізингу зробить його більш привабливим бізнесом. Як зазначає УОЛ, це було зроблено в інших країнах для стимулювання лізингової галузі.
5. Лізинг в Україні все ще перебуває на стадії формування через низький рівень обізнаності та розуміння з боку споживачів та бізнесу. Підвищення обізнаності споживачів та МСП щодо лізингу як інструмента для доступу до фінансування має стати пріоритетом лізингової галузі, її асоціації та уряду. Зокрема є потреба в навчальних програмах та інформаційно-освітніх заходах для МСП та представників регіональних органів влади.
 6. Програма інституційного розвитку УОЛ має реалізовуватися навколо основних заходів з підтримки лізингу: відстоювання позицій галузі; збір даних та аналіз статистичної інформації; аналіз ринку; навчання для фахівців галузі; підвищення обізнаності МСП та представників регіональних органів влади про лізинг; обмін досвідом і проведення конференцій. Для реалізації цієї програми має бути чітка стратегія та довгостроковий план забезпечення сталого розвитку, а також тверде розуміння взаємної зацікавленості усіх учасників ринку лізингу в розбудові міцного об'єднання.
 7. Популяризувати український ринок лізингу закордоном для зацікавлення міжнародних фінансових груп як у відкритті бізнесу, так і в інвестуванні у діючі лізингові компанії/програми в Україні.

БІБЛІОГРАФІЯ

- «Розвиток небанківських фінансових установ в Україні: Стратегія реформування політики та План дій», публікації Світового банку, 2006
- Аналіз фінансового посередництва: Оцінювання небанківських фінансових установ в Україні. 25 квітня 2017 року, компанія DAI Global LLC. Номер договору виконавця за проектом USAID: AID-121-BC-17-0000
- Внутрішній щоквартальний звіт УОЛ
- Дослідження щодо фінансової активності стосовно обладнання, проведене 2017 року Асоціацією з питань фінансування та лізингу обладнання (ELFA) <https://www.elfaonline.org/data/sefa-survey-of-equipment-finance-activity>
- Європейська комісія, Дослідження щодо питань доступу до фінансування підприємств (SAFE), 2017 рік https://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/data-surveys_en
- Європейська комісія, Дослідження щодо питань доступу до фінансування, 2016 рік https://ec.europa.eu/growth/access-to-finance_en
- European Commission, Annual Report on European SMEs 2016/2017 (Європейська Комісія, Річний звіт про європейські МСП у 2016/2017 роках) https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en
- Oxford Economics, *The Use of Leasing Amongst European SMEs, 2015* («Використання лізингу в колі європейських МСП, 2015 рік). Звіт підготовлено для Leaseurope». <http://www.leaseurope.org/uploads/documents/SMEs/Leaseurope%20SME%20Report%202015%20Key%20Findings.pdf>
- ЦРУ, Довідник, 2017 рік https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print_up.html
- Дослідження Leaseurope Automotive Steering Group

ВЕБ-САЙТИ

- <https://data.worldbank.org/?locations=UA-PL>
- https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
- <https://emerging-europe.com/intelligence/ukraines-banking-sector-reconstruction-brings-asset-sales-and-opportunities-in-equal-measure>
- <http://emerging-europe.com/interviews/ukraine-can-learn-from-polands-economic-history>
- <https://data.worldbank.org/country/ukraine>
- http://www.chamber.ua/Content/Documents/1664990613ACC_CountryProfile2018_ENG.pdf
- <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html>
- <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html>
- http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1038/ and https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_3%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf
- [Інформацію про авансовий платіж зібрано під час опитування лізингових компаній.](#)
- https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_3%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf
- https://www.nfp.gov.ua/files/17_Dep_Repetska/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf
- http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1110/
- http://uul.com.ua/press/leasnews/item_1033/
- http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1110/

ДОДАТОК А: ЗБІРКА ІНТЕРВ'Ю

ПОСАДОВІ ОСОБИ

Михайло Довбенко, народний депутат, перший заступник голови Комітету Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської справи

Олександр Залетов, член Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

Галина Павленко, директор Департаменту регулювання та нагляду за наданням фінансових послуг фінансовими компаніями Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг

АСОЦІАЦІЇ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Марина Масіч, директор Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців»

ПРЕДСТАВНИКИ РИНКУ ЛІЗИНГУ

Хайм Капельніков, генеральний директор «AVIS-Україна», AVIS-leasing

Олександр Спаський – фінансовий директор «AVIS–Україна»

Андрій Камуз – голова правління Державної іпотечної установи

Дмитро Могильницький – заступник голови правління Державної іпотечної установи

Олександр Соболев – радник голови правління Державної іпотечної установи

Олександр Процюк – НАК «Украгролізінг»

Олександр Кощеев – голова спостережної ради ТОВ «УЛФ Фінанс»

Андрій Павлушин – генеральний директор «ОТП Лізінг»

Яніна Пономарьова – заступник генеральний директор «ОТП Лізінг»

Петро Лахай – аналітик сільськогосподарських ринків, координатор Комітету з точного землеробства при УКАБ

Олег Нестеров – юрисконсульт, координатор Координатор комітету техніки при УКАБ

WORLD LEASING VOLUME

Ranking	Continental Code	Country	Annual Volume (US\$bn)	% Growth 2015–2016	% Market Penetration	Source
1	NA	US	383.87	2.54	21.5	(8)
2	A	China	206.70	61.96	6.0	(9)
3	E	UK	81.77	8.98	33.7	(2)
4	E	Germany	64.26	3.42	17.0	(2)
5	A	Japan	59.42	–1.30	8.4	(1)
6	E	France	38.94	11.23	15.3	(2)
7	ANT	Australia	28.44	0.80	40.0	(1)
8	NA	Canada	25.86	–8.47	32.0	(1)
9	E	Italy	25.28	17.02	14.1	(2)
10	E	Sweden	20.09	15.23	26.0	(2)
11	E	Poland	14.00	16.61	21.6	(2)
12	E	Switzerland	12.12	2.27	11.9	(2)
13	A	Korea	10.77	–9.29	8.7	(1)
14	E	Russia	10.52	34.42	n/a	(2)
15	E	Denmark	10.43	16.80	30.5	(2)
16	A	Taiwan	10.03	0.90	9.1	(1)
17	E	Spain	8.63	5.88	6.1	(2)
18	E	Turkey	7.27	4.12	n/a	(2)
19	E	Austria	7.16	6.96	13.2	(2)
20	NA	Mexico	7.10	–2.60	n/a	(4)
21	E	Belgium	7.02	25.19	11.2	(2)
22	E	Norway	6.78	18.57	11.5	(2)
23	SA	Colombia	6.21	–3.10	n/a	(4)
24	E	Netherlands	6.15	6.65	7.3	(2)
25	E	Finland	5.42	8.96	17.3	(2)
26	E	Czech Republic	4.51	9.29	13.8	(2)
27	E	Portugal	3.38	9.01	17.0	(2)
28	AF	South Africa	3.20	0.30	n/a	(8)
29	E	Romania	2.45	16.60	0.8	(9)
30	SA	Peru	2.30	–8.32	n/a	(4)
31	E	Hungary	2.05	0.84	10.9	(2)
32	SA	Chile	2.01	11.00	n/a	(1)
33	SA	Brazil	1.75	–27.98	n/a	(1)
34	E	Lithuania	1.59	39.32	28.1	(2)
35	E	Slovenia	1.38	7.87	22.5	(2)
36	E	Slovakia	1.38	6.34	18.6	(2)
37	AF	Morocco	1.35	0.63	n/a	(2)
38	A	Iran	1.26	–38.70	4.0	(9)
39	E	Estonia	1.16	17.15	35.5	(2)
40	A	Malaysia	1.06	–4.63	n/a	(1)
41	E	Bulgaria	0.94	9.13	10.4	(2)
42	E	Latvia	0.76	2.56	18.5	(2)
43	SA	Argentina	0.60	–8.57	n/a	(4)
44	AF	Nigeria	0.51	–42.00	n/a	(1)
45	A	Hong Kong	0.39	–28.57	n/a	(1)
46	AF	Egypt	0.34	–75.18	n/a	(1)
47	E	Greece	0.33	69.39	2.0	(2)
48	E	Serbia-Montenegro	0.32	15.25	n/a	(2)
49	A	Uzbekistan	0.30	14.30	0.5	(1)
50	E	Ukraine	0.21	66.24	n/a	(2)
TOTAL			1,099.77			

Source: World Leasing Yearbook 2018, www.world-leasing-yearbook.com

Market penetration rates quoted by Leaseurope appear as those reported and defined in the Leaseurope's 2016 Annual Survey. Country growth figures display the figure reported by each country i.e. it is unaffected by the vagaries of currency fluctuations. It is intended to display true growth as experienced on the ground.

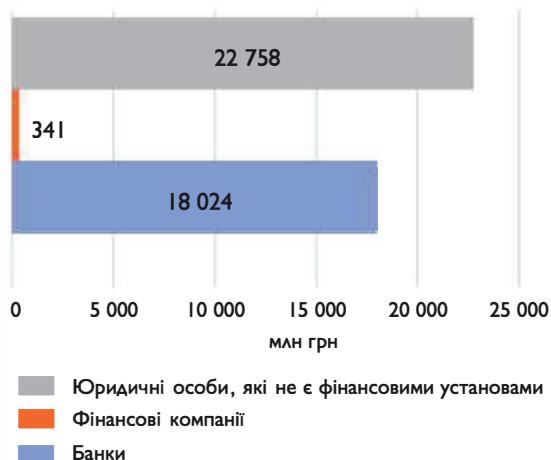
Key to Sources:

(1) National Leasing Association	(5) Other trade associations
(2) Leaseurope	(6) Government statistics (9) Others' data
(3) Asian Leasing Association	(7) Central bank data
(4) Alta Group	(8) Author's estimate

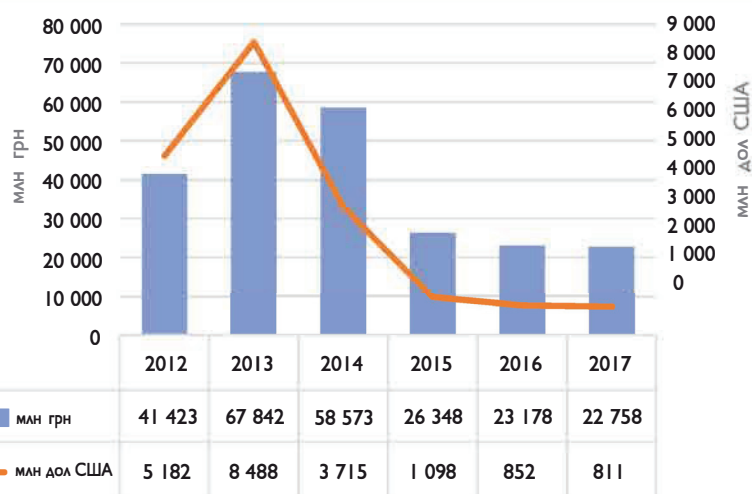
White Clarke Group Global Leasing Report is prepared by White Clarke Group, Milton Keynes, UK, in association with the World Leasing Yearbook. No information may be reproduced without the prior permission of White Clarke Group and the publishers of the World Leasing Yearbook.

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ В УКРАЇНІ

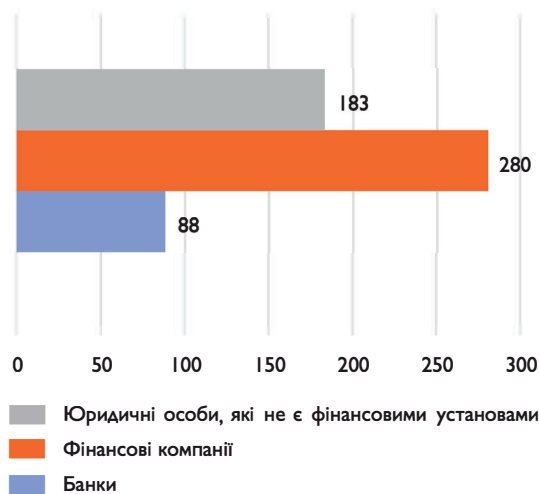
Обсяг портфелю лізингодавців станом на 31 грудня 2017

Обсяг портфелю лізингодавців (окрім банків)

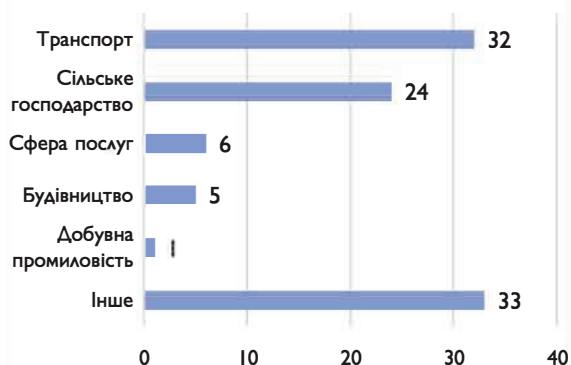
Лізингодавці

Лізинговий портфель за обладнанням (окрім банків)

Лізингоотримувачі, за галузями економіки(%)

Обсяг нових укладених угод (окрім банків)

